

ІВАН СЛОБОЖАНІН

у
ПОЛІТИЧНОМУ
ТУМАНІ

І В А Н С Л О Б О Ж А Н И Н

**У
ПОЛІТИЧНОМУ
ТУМАНІ**

З нагоди сорокаліття нашої новітньої державности

1957

Iwan Slobozanyn

IN THE POLITICAL MIST

Всі права застережені автором

Якщо маємо керуватися світлом розуму - мусимо мати відважні думки.

Люїс Брандес.

Українське суспільство мусить знати дійсне обличчя тих політичних груп, що борються за свій вплив на організацію нашого народу. Тільки в таких умовах зможемо встановити у себе суспільний лад, що знайде піддержку цілої нації, а не лише окремих груп.

І. Мазепа „Підстави нашого відродження”.

У ПОЛІТИЧНОМУ ТУМАНІ

Поступ науки й техніки в галузі транспорту, зв'язків та виробництва засобів війни спричинив неподільність сучасного світу. Колись сильний у Сполучених Штатах Америки ізоляціоністський рух за II-ої світової війни майже зійшов нанівець. Тим то в наш час ні одна держава, ні один народ не можуть жити ізольовано.

Отже, говорячи на тему нашої визвольної політики, ми не можемо абстрагуватися від політики світової, від політики держав, що їм, хочемо того, чи не хочемо, належить у світі провідна роля.

Сучасний світ ще від днів большевицького „октября“ поділився на два грізно відмінні своїми ідеологічними й політичними принципами й напрямками табори. Проти вільного світу стоїть большевицька імперія під назвою ССРСР з її тоталітарно-війовничим режимом, що за щедрою допомогою своїх західних демократичних союзників у II-й світовій війні перемогла гітлеризм, а під час миру-цих своїх союзників. Наслідком цього советська імперія поширила свої межі в Європі й Азії. ССРСР тепер має змогу володіти матеріальними багатствами новозавойованих територій, продуктами праці великих мільйонів нових своїх рабів і навіть їх душами. Він перетворився на справді велику й могутню державу, що перед нею-то недостойно витанцьовують, то порабські дрижать навіть недавні володарі світу. Самий факт існування такої новітньої Російської імперії дає надхнення тим, хто, мов ті метелики на вогонь, летять на большевицькі принади. Тут, очевидно, діє також фальшива большевицька пропаганда-ніби советський режим несе народам і окремим людям світу повну свободу й благоденство. Все це не може не викликати симпатій до большевицької держави та її політики з боку колоніальних, чи недавно звільнених від колоніальної залежності, народів, натурально чутливих на пункті національної й державної незалежності. Не без того, що й страх перед большевицькою ядерною зброєю здібний перетворювати одних-на друзів ССРСР, а інших-на неутральних.

Так, чи інакше, але вправна, хоч у суті своїй і підступна, політика сталінських політичних нащадків здібна баламутити ці народи, відриваючи їх від вільного світу й приєднуючи їх до числа своїх союзників та, вільних, чи невільних, симпатиків комунізму.

Популярний у своїй країні принц Народом-прем'єр-міністер недавньої французької колонії, а нині вільної Камбоджі, заявив: „СССР-друг народів Азії. Треба дивуватися чарівній простоті, динаміці та вражаючому розумінню советськими лідерами наших проблем“...

Єгипетський диктатор Нассер, виправдуючи свою небезпечну для вільного світу, а в тому й для самого Єгипту, політику, твердить, що Єгипет зв'язаний не з комунізмом, а з Советським Союзом, державою, що з націоналізмом не провадить ніякої боротьби.

У цій заяві можна припустити дипломатичний виверт Нассера, але „духи“, що їх викликають дружною з більшовицьким дияволом, здібні бувають валити й трони тих, хто їх вчкликав...

Таких наслідків досягають більшовики, здійснюючи заповіт свого родоначальника-Леніна, що в своїй брошурі п.н. „Дитяча хвороба лівизни в комунізмі“ повчав своїх учнів такої політичної тактиці: „Конче потрібно... потрібно вживати всякого роду підступ, хитрість, безправні способи, викрутаси, приховування правди“...

Цей комуністичний Мохаммед усупереч своєму алахові-Маркові, що бачив, як „привид комунізму бродить по Європі“, сказав: „Дорога до Парижу лежить через Азію“... Політичні нащадки Леніна широ і вміло виконують цей заповіт...

„Якщо навіть населенню Китаю, говорить більшовицький вождь цієї великої країни — доведеться впродовж довгого часу багато в чому собі відмовляти, то й тоді йому все таки треба буде всі свої сили прикласти для розбудови тяжкої промисловости“...

Ми, українці, що зазнаємо колоніяльної неволі, можемо лише радіти економічному зростанню занедбані країни. Але ми разом із тим знаємо, що в тоталітарних країнах тяжка промисловість не служить потребам населення, а працює для потреб війни і при тому війни в першу чергу загарб-

ницької... І якщо сьогодні вільний світ стоїть перед конкретною загрозою большевизму, то чого він може сподіватись за десяток-другий років, коли дві (а може й більше) країни-гіганти використають для війни свої необмежені природні й людські ресурси?..* Чи не стане тоді світ перед загрозою большевицького поневолення?... Божевільне озброювання держав большевицького бльоку, вимагаючи відповідної протидії, не може не відбитись негативно на економіці, а слідом за нею й на моральному стані населення вільних країн. Подібне економічне напруження відчуватимуть також і країни советського бльоку, але... там є апарат для поборювання занепадницького, не кажучи вже про революційний, духу... чого не мають демократичні країни.

Після славнозвісного „розвінчання“ Сталіна кількість людей і навіть націй, обдурених цим большевицьким трюком, безперервно зростає. На цьому ґрунті народжується неутралізм одних і зростають тенденції до співжиття з большевизмом других. Мов очманілі, люди їдуть з візитами до червоної Москви і так само радо приймають комуністичних гостей у себе...

Хтось сказав: „Чим більше міняється-тим більше залишається по-старому“. Це в повній мірі стосується й большевизму з його післясталінськими „реформами“. Як і перше, в СРСР громадяни залишаються тільки німим знаряддям держави, а в галузі зовнішньої політики-ідея завоювання цілого світу, тепер уже ніби мирними засобами, залишається незмінною.

Для необізнаних з большевицькою практикою, а також для так званих сальонових комуністів, що бачать большевизм лише у своїй хворій уяві, цей режим, особливо після словесної ліквідації „помилки“ Сталіна, здається справді явищем прогресивним, бо ж він зліквідував приватний капіталізм (хоч на його місце насадив незрівняно жорстокіший державний капіталізм!). Як старих розпусників принаджують молоденькі недосвідчені дівчатка, так большевицькі пройдисвіти ганяються за душами ідейних (але до чого ж часто наївних!) людей... І мають у цьому не малі успіхи.

Навіть сам К. Маркс на тему взаємин держави й суспіль-

* Ця книжка написана до того, як большевики запустили в безповітряні простори своїх сателітів (Автор).

ства писав: „Свобода полягає в тому, щоб державу перетворити з органу пануючого над суспільством, на орган підпорядкований суспільству“. Але для комуністів свобода-буржуазна вигадка... Вони і їхні поплентачі „забувають“, що вимріяний ними комунізм, якщо вже про те йде річ, починаючи можливий революційний період, має здійснюватись людяними, а не звирячими методами й існувати задля конкретних матеріальних і духових інтересів людства, а не бути лише ілюзією, чи міражем в уяві його сповідників, як це є фактично навіть по кількох десятиріччях існування большевицького ССРСР. Своєю боротьбою за комунізм большевизм умотивовує свавілля, тиранію, нові форми рабства.

На розмові з відомим нашим письменником Аркадієм Любченком такий мудрий чоловік, яким був митрополит А. Шептицький, сказав: „Про марксизм людство ще не сказало свого останнього слова. Щождо большевизму, то він-цілкомита компромітація марксизму.*

Соціалізм характеризується, як соціальний устрій, за якого саме людина, а не матеріальні блага, має являти найбільшу цінність, як творець та свідомий і активний складник того устрою. Про це свого часу, ще до того, як заговорити большевицьким басом („Если враг не сдается-его уничтожают“) Максим Горький, будучи сам соціалітом, писав: „Человек-это звучит гордо!“

Тим часом большевизм перетворив людину на тяглову худобу, на сліпе знаряддя новітнього російського дворянства-комуністичної кліки, на знаряддя матеріально ожебрачене й політично безправне, і дальшою своєю політикою намагається ідейно спустошити його та морально скалічити.

Мав, очевидно, рацію лідер американських соціалістів Норман Томас, коли після телевізійного виступу Хрущова, в якому той вихваляв большевицький соціалізм, висловив великий сумнів, чи знає Хрущов, що таке взагалі соціалізм...

Не треба, очевидно говорити, що диктатура пролетаріату в ССРСР є фактично диктатурою над пролетаріатом, диктатурою комуністичної партії, або вірніше-її верхівки. Але в такому разі не доводиться говорити про політичні права населення тієї держави, а в тому й пролетаріату, що його ім'ям діє комуністична кліка. Пролетаріат в ССРСР використову-

* Аркадій Любченко. „Щоденник“. Вид. „Нові Дні“. Торонто. 1956.

ється там, де хочуть комуністичні вожді (при потребі-в сибірській тайзі, в диких степах Середньої Азії, за полярним колом і т.п.) і так, як хоче (голодним, чи напівголодним, у неймовірно перенаселених міських домах, чи в землянках на новобудовах і т. д.). І (що найбільш цинічно з боку большевицької влади) при всьому тому рядовий трудівник-пролетар мусить ентузіастично схвалювати таку політику. А щоб зародку придушити можливий спротив того самого пролетаріату, большевицька державна система має в своїй структурі всюдисущих донощиків-сексотів. Идеалом молодії людини і навіть дитини в ССРСР є Павлік Морозов, що доніс органам НКВД про „контрреволюційні“ (цебто антибольшевицькі) розмови своїх батьків і що йому за це советська влада буде пам'ятники...

Чи можна в такій державі говорити про людські права громадян, про загально прийняті поняття культури, моралі тощо?..

Але, може, саме завдяки такому режимові колишня відстала Росія вибилась на становище ніби одної з передових держав світу? Ні. Таку думку маємо підстави рішуче відкинути, бо самий політичний і господарчий режим тримається на насильстві, отже він не має здорових підстав для існування в нормальних, вільних умовах. До того ж треба врахувати, що Росія (якщо вже говорити про неї)—багата на природні ресурси, мала всі дані для певного й швидкого господарчого поступу. І цього вона могла б досягти й без енкаведівських жорстокостей. Але на перешкоді поступу стояв трухлявий царський режим, що його Лев Толстой характеризував, як режим Чингіс-Хана з телеграфом... Політична, соціальна й національна неволя людей і народів душила все живе, що прокидалось до нового життя, до активної праці над піднесенням господарства й культури.

Ще більшою мірою це стосується України, що, маючи всі об'єктивні дані для розвитку господарства, звільнившись з національно - культурного й соціально - економічного московського ярма, семимильними кроками пішла б шляхами всебічного пступу, і цей поступ не вимагав би величезних людських жертв, що їх Україна зазнала й досі зазнає через большевицькі експерименти.

Большевики твердять, що вони побудували в ССРСР соці-

ялізм, що там господарем є трудовий народ. Але ж що то за „найдемократичніша робітничо-селянська“ країна, що з неї при першій нагоді втікали сотні тисяч громадян, ризикуючи стати бездомними паріями в чужих країнах? Той факт, що звернення большевицької пропаганди до колишніх громадян ССРСР, щоб вони повертались на батьківщину, залишається без позитивних для большевиків наслідків, сам за себе красномоно промовляє.

Устами своїх пропагандистів ССРСР кличе: „Я вже маю пару поросят і сподіваюсь скоро придбати навіть корову“... Г. Алексінський у своїй, справді прогресивній і демократичній, газеті* запитує цих пропагандистів: „Невже ви справді думаєте, що сенсом людського існування є прагнення до поросячого й коров'ячого ідеалу і що політичних емігрантів ви можете цим принадити? Така пропаганда убога й смішна особливо, коли згадаеш про те, що провіщалось світові та обіцялось народові в перші дні большевицької революції: визволення людини від матеріяльного й духового рабства! Кожному за його потребами! Рівність в оплаті праці! Знищення мілітаризму й імперіялізму! Свобода всім народам! Мир хатинам — війна палацам! А тепер що ми бачимо в ССРСР після третини століття комуністичної диктатури?.. Скріплення матеріяльного й духового рабства. Величезний військовий і поліційний державний апарат, що, мов той спрут, охопив усіх і все — тіла і душі людей і народів. Повсякчасний страх, повсякчасне недовір'я кожного навіть до найближчої людини! Мільйони каторжан і палке бажання всіх і кожного будь-як утекти на свободу, позбутися всього цього жаху! І постійна загроза нової світової війни з непристойними хвастощами, мовляв, советська атомово бомба куди краща від атомової бомби буржуазного заходу“...

Говорючи про боротьбу проти большевизму, політичні лідери світу мусять звернути увагу на особливості психології народніх мас, про що пише в своїй праці „Повстання мас“ сучасний іспанський філософ Хозе Ортега-і-Гассет. Народні маси можуть легко йти на принадні кличі, хоч і невеликої, але активної групи політичних авантюристів, або ж сприяти таким групам своєю байдужістю. Це стверджує, як давня,

* Газ. „Освобождение“. Орган Міжнаціонального Революційно-демократичного Руху Народів ССРСР. Грудень, 1955 р. Новий Ульм, Німеччина.

так і недавня історія народів світу: цезаризм у Римі або тиранія в стародавніх грецьких республіках запанували й трималися завдяки байдужості народних мас; Наполеон Бонапарт, Люї Наполеон та інші, а в наш час — Гітлер та Муссоліні попали на свої диктаторські трони за підтримкою народу...

Від себе можемо додати: народні маси Німеччини Гітлера й Італії Муссоліні готові були цілком задовольнитися „добродійствами“ цих тоталітарних держав, бо вони давали змогу рядовій людині жити фізіологічним життям, жити не вмираючи з голоду, не зазнавати біди безробіття і тому не почувати душевного тягару за завтрішній день. Ми не говоримо вже про те, що політика диктаторів з її світовими зазіханнями приємно лоскотала національні почуття багатьох їх прихильників.

Розчаровання мас тоталітарними режимами приходить уже пізніше, коли „вожді“ поженуть їх мільйонами на війни для поширення своїх імперій, для зміцнення їх політичного становища і в цих походах і маси і їхні „вожді“ зазнають поразки... Але це-пізніше! А тим часом вони вигукують: „Хай живе!“ (фюрер, дуче, чи там якось інакше названий, вождь), бо „вожді“ уміють грати на живих струнах мас...

Задовольнивши шлунок та шкіру, рядова сіра людина не ставить питання про невідому їй духову культуру... А саме такі маси і є сприятливим тлом для панування тоталітарних диктатур.

Питання матеріального добробуту підсоветських мас є питанням кардинального значення, бо, якщо сьогодні ще можна сміливо твердити, що величезна більшість населення ССРСР - антибольшевицька в основному через матеріальні злидні, які вона здібна відчувати, то таке наставлення тих мас може різко змінитися на користь большевизму в разі якогось вище мінімального задоволення їх матеріальними благами. Тоді твердо і впевнено запанує нагодований тип, якому не збагнути, що уніфіковані на большевицький вірєць життя і, зокрема, культура, не є справжнім життям і культурою. Бо ні життя, ані культури не може бути там, де панує політична неволя, де державний провід у руках добре вимуштрованого фельдфебеля... І тоді цілий світ може

перетворитись на жорстоку й смердючу касарню, якою сьогодні є покищо менша частина земної кулі...

Як же реагують на всі ці небезпеки і, зокрема, на большевицькі фальшиві залицяння — до одних і на бандитські погрози — до других, великі вільні держави світу, що їх мають за свою надію уярмлені народи?

Одні з них розгубились і не знають, на яку ступити, інші пропонують коєкзистенцію з большевизмом, ще інші вдаються до неутралітету і т. д. І всі вони не мають певної програми боротьби проти спільного для всіх ворога-большевизму.

От, ірляндець Кагіт з приводу світової політичної ситуації пише: „Ніякий державний муж не може зрозуміти сучасного моменту, ані мотивів, що лежать в основі світових подій, розвитку політичного й соціального життя народів...“

Ми, одначе, що знаємо большевизм, сказати б, у натурі, знаємо його, як світове деструктивне явище, — знаємо, що життя людства в нашу добу обумовлюється значною мірою наявністю в світі такої дикої й агресивної сили, як большевизм, — неможемо поділяти безпорадності цього автора. Ми констатуємо, що большевизм із дня свого державного народження, коли він за тло свого державного герба взяв цілу земну кулю, цей большевизм ніколи не відступав і не відступить від свого наміру поневолити весь світ. А для цього він робив і буде робити все, щоб ніякі мудреці не могли „зрозуміти сучасного моменту, ані мотивів, що лежать в основі світових подій“. „Революція переможної країни, — пише Сталін у своїй книзі „Вопросы ленинизма“, - повинна розглядати себе не як самодостатню величину, а як підмогу, як засіб для прискорення перемоги пролетаріату в інших країнах.“

Ті, хто знає большевизм, звичайно, слова „перемога пролетаріату“ читають як „перемога комуністичної кліки“. Не будуть большевики надавати істотного значення тому, що Сталіна вже тепер нема серед них, або тому, якими методами треба реалізувати цю свою місію: мілітарними, економічними, пропагандивними, інфільтраційно-підривними, чи будь-якими іншими, бо для них — „мета виправдує всі засоби“... І якщо іще до II-ої світової війни Захід (але не підсоветські народи) міг мати сумнів щодо большевицької політики в світовому масштабі, то нині вже для поінформованих і чесних людей ці сумніви мали б цілком відпасти.

Отже, в основі політичної тактики й стратегії большевизму лежить агресія, наступ. Тим часом вільний світ у кращому разі дбає лише про оборону. І в цьому — велика небезпека вільного світу, бо воєнна тактика говорить: найкращий спосіб оборони — наступ.

Західньо-німецькі, а за ними й англійські соціалісти, щиро прагнуть добрих взаємин з ССРСР, що вони обіцяють реалізувати по-своєму приході до влади. Але не одні ці соціалісти одурманені блекотою коєкзистенції з большевизмом. Як відомо, є факти незрівняно гіршого гатунку. От, наприклад, такий політичний кит світового масштабу, як старий Вінстон Черчіл, в період большевицького мирного наступу на вільний світ, агітує за тісний зв'язок Англії з ССРСР. Він кличе, щоб той тісний зв'язок „усупереч усім розходженням, небезпекам і протиріччям, переконав російський народ і советський уряд, що ми бажаємо їм миру щастя й добробуту, що все підноситься й поширюється, та збагачення життя в їхній могутній країні і що ми бажаємо довго бачити їх у ролі тих, хто бере видатну й яскраву участь у керівництві людством“...

Кажуть, що дипломатам язика дано на те, щоб приховувати свої думки. Можливо. Але нам під впливом такого „безбожного“ говорення сера Черчіла приходить на думку інший афоризм: „Ніхто не здібний на такі дурниці, як розумні люди“...

Згідно з такого роду побажанням найавторитетнішої в Англії людини королева Елізавета II гостить у себе большевицьких вождів, тих самих, що їхні однопартійці бандитським способом знищили її кривих родичів з російського царського дому... Здається, що далі цього вже нема куди йти...

Большевицька червона імперія-гідний нащадок і продовжувач традицій царської Російської імперії, що її за її реакційність та централізм не долюблював навіть такий централіст, як Карло Маркс...

Багно гнилее між країв Європи,
Покрите цвідею густою,
Розсаднице недоумства й застою,
Росіє! Де лиш ти поставиш стопи —
Лиш гадь і слиз росте й міцніє в тобі,

Свобідний дух або тікати мусить,
Або живцем вмирає в твоїм гробі.

Таку характеристику дав Росії наш великий каменяр Іван Франко, характеристику тієї імперії, що стала за фундамент імперії советської.

Зародившись на російсько - царському ґрунті, советська імперія живиться його соками, міцніє його імперськими ідеалами. Економічна політика ССРСР спрямована на експлуатацію величезних природних багатств „окраїн“, що ними є ніби самостійні советські республіки немосковських народів. Вся так звана культурна політика советської влади базується на підвалинах російського імперіалізму і спрямована на його розвиток. Впродовж десятиліть існування советської влади большевицька, так звана, наука і большевицька пропаганда прив'язують поневолені Росією народи до свого імперського воза, впоюють в їхні душі почуття московського патріотизму.

В дні своєї революції большевики діяли під інтернаціональними гаслами, що тоді імпонувало масам. Але прийшов час розбудови їхньої імперії і вони, повитягали з історичного архіву московських царів та імператорів-будівничих великої Московської імперії -Івана Калиту, Ів. Грозного, Петра І-го тощо.

„Широка страна моя родная“... - щоранку ще напівсонний підсоветський громадянин мусить слухати через уніфіковане радіо мелодію цієї советської патріотичної пісеньки, хоч для тих, що стогнуть у ярмі советської імперії, та широка країна славна лише своїми Сибіром, Колимою, Казахстаном, Соловками тощо.

В період II-ої світової війни советська влада встановила орден Олександра Невського, хоч і святого (що, очевидно, не дуже приємно большевицьким безбожникам), але одного з воєнних „собирателей Руси“, ордені царських полководців-Суворова, Кутузова та інш., орден Богдана Хмельницького, як ніби щирого підданця Московії, що пізніше розрослась у Російську імперію. І т. д. І т. п.

На банкеті з приводу переможного закінчення світової війни Сталін як голова Російської советської імперії та її генералісимум проголошує тост на честь російського народу, як першого й „рівнішого“ (якщо б ужити вислову Ор-

велла) серед рівних народу, на якого, очевидно, мусять орієнтуватись і якому мусять віддавати честь інші народи СРСР... Одночасово більшовики, здійснюючи політику московського імперіялізму, ліквідують раніш ними ж таки зорганізовані ніби вільні республіки багатьох неросійських народів СРСР, а самі ці народи депортують у незвичні для них природні умовини, прирікаючи їх цим на фізичну загибелю. Нема чого говорити про репресії, що їх більшовики застосовують до населення, що перебувало під німецькою окупацією. От чому, між іншим, повоєнне десятиріччя на Україні, що для неї характерним був досить високий природний приріст населення, дало не збільшення, а зменшення його кількості.

По війні советська влада ставить у Вороніжі пам'ятника цареві Петрові I-му, як творцеві російської військової флоти. По школах у державах сателітах більшовики запроваджують вивчення російської мови, як, мовляв, мови Леніна й Сталіна...

Більшевицький журнал „Советская культура“ у статі п. н. „На полях исторического артиллерийского музея“ пише: „Вирішальниця перемоги - російська артилерія здобула славу перемогу в Полтавській битві проти шведів (?-I.C.), гармати російських галер громили човни біля Гангути... грім російської артилерії розлягався на багатьох полях бою: Ізмаїл, Очаків, рівнини Пруссії й Альпійські гори“... І т. д. І т. п. І все це в душі розгнузданого московського урапатріотизму, мілітаризму й імперіялізму. Такому писанню позаздрив би не один з ганебної слави царських загарбників!.. Більшевицька „Советская культура“ при цьому лише соромливо замовчує факт, що під Полтавою московський імперіялізм мав справу може не стільки із шведами, скільки з визвольним рухом українського народу на чолі зі славним гетьманом Іваном Мазепою. Йому, як і подібним українським патріотам, большевицька імперія, слідом за царською, посилає прокляття, а мазепиних послідовників-петлюрівців - і взагалі всіх, хто продовжує йти шляхом Мазепи, таврує, як ворогів народу (а не ворогів комуністичної кліки, чи ворогів московського імперіялізму...). Тим часом большевицькі патріоти московської імперії не дають спокою українсь-

кому поето. Дюрі лише за те, що він кличе любити Україну, - навіть не національну, а советську...

Мав, очевидно, рацію Рудольф Роккер, що в своїй книзі „Націоналізм і культука “ писав „Навіть початкові інтернаціональні ідеї большевицького руху, що їх можна було вважати за істотні відміни між Російською державою і крайнім націоналістичним напрямком фашизму, цілковито щезають під сталінським режимом і дають місце націоналістичному вихованню молоді. Ця молодь, правда, співає ще „Інтернаціонал“ під час різних церемоній, але не менше міцно зв'язана ланцюгами інтересів національної держави, аніж фашистська молодь Німеччини й Італії“...

Те, що говорить Роккер про сталінський режим, не меншою мірою стосується й режиму його політичних нащадків. „Ми всі-сталінці“ - заявив наступник Сталіна на посту генерального секретаря КПСС - М. Хрущова, уже після, розвінчання“ Сталіна.

В унісон червоним поневолювачам співають і білі московські патріоти. Ось великий московський авторитет на еміграції філософ Бердяев на тему боротьби з большевизмом пише: „Ідеологічно я ставлюсь негативно до советської влади. Ця влада заплямована жорстокістю та нелюдячністю, уся в крові, тримає народ у страшних лабетах, але в дану хвилину, це єдина влада, що виконує сяк-так оборону Росії від загрозованих небезпек.. Раптове падіння советської влади являло б собою навіть небезпеку для Росії і загрожувало б анархією“...

Чи треба вияснювати, що під „небезпекою“ та „анрхією“ цей філософ московської еміграції розуміє в першу чергу можливість розчленовання ССРСР—Росії?.. Отже: краще нехай живе большевицька тиранія над моїм народом, аніж розпадеться моя „великая родіна“...

В іншій формі, що її приписують О. Керенському, який свого часу чарував усіх своїм лібералізмом, ця думка звучить так: „Лучше плохой диктатор, чем резать живое тело России“...

Слідами своїх комуністичних учителів іде й колишній советський генерал А. Власов, брехливо проклямуючи „Равенство всех народов России и действительное право на нацио-

нальное развитие, самоопределение и государственную самостоятельность.“*

Знайома всім немосковським народам комуністична формула — „Самоопределение вплоть до отделения“. Але їй повірити тепер тільки наївний, бо вже в самому „Маніфесті“ всі народи ССРС зараховано до числа „народов Росии“, отже передіришено їх право на „национальное развитие, самоопределение и государственную самостоятельность“...

Щирі власовці разом з усіма московськими єдиноділками обґрунтовують неподільність Росії потребою гуртом і одностайно бити спільного ворога. Але ж хіба для того, щоб добре працювати, конче треба мешкати в одній хаті? Бласовці, як військовики та ще й москалі, чи люди московського імперіяльного способу думання, повинні були б знати тактичний принцип відомого їм полководця Суворова: „Врозь идти, а вместе бить“. Нарешті, хіба приклад союзницької акції проти Гітлера держав різних ідеологій не заперечує цієї вимоги власовців?..

В союз нерушимый республик советских

Сплотила народы Великая Русь... —

співають у своєму гімні московські більшовики.

„Только царь спасет Россию,“ — проголошують московські монархісти.

„Обстоювання неподільности Росії в її довоєнних кордонах на основі свободи й спільности не є справою реакційною і для російської демократії ганебною, навіть якщо це вимагатиме застосування сили“** — на весь світ вигукує і брязкає зброєю російський „демократ“ і громадянин американської демократичної держави п. Вейнбавм.

Якщо містер Вейнбавм вірить у можливість існування будь-яких свобід, особливо для національних меншин, у Російській імперії, то ми нагадаємо йому слова його, заслуженого перед царською імперією, земляка—графа Вітте: „Россия может существовать только как самодержавное государство, иначе она вообще перестанет существовать“...

Золоті слова!.. Вони яскраво характеризують Російську імперію і разом з тим не менш яскраво малюють перспективу * З „Маніфеста Комітета Освобождения Народов России“. Прага (Чехословаччина). 1944 р.

** Газ. „Новое Русское Слово“. 16. 1. 1952 р. Нью-Йорк.

ви свободи поневолених народів у складі єдиної неподільної Росії...

За нашої національно-визвольної війни 1917-1920 років з російських соціалістів, не зважаючи на те, що в програмах соціалістичних партій питання політичного самовизначення неросійських народів трактувалось досить позитивно, лише один соціаліст, дійсний революціонер, Борис Савінков, виразно став на становище самостійності України. В наші дні лише невелика група російськ. емігрантів на чолі з колишнім депутатом Державної Думи Г. Алексінським, зорганізована в НОРД^і,* визнає принцип державно-політичного самовизначення народів нинішнього ССРСР.

Як же реагує вільний світ на цю єдинонеділимську гістерію московських комуністів, демократів, монархістів, соціалістів і т. д.?

Йому, вільному світові, нема до того ніякого діла!.. І це — ніби добре, ніби демократично, культурно і т. д.—не втручатися в справи інших держав. Але, якщо взяти до уваги, що советська євразійська імперія—це джерело неспокою цілого світу і інакшою вона й не може бути, бо всесвітній розбрат, світова пожежа, каламучення води, щоб у ній легше було ловити свою комуністичну рибку — це її методи; якщо взяти до уваги, що несоветська єдина й неподільна Росія, що мусить жорстокими методами тримати вкупі підкорені їй народи, не може бути ліберальною чи демократичною, бо такі режими не придатні здушувати будь-які рухи під'яремних народів до свободи; якщо взяти далі до уваги, що кожний недемократичний режим, а особливо — великих держав, носить у собі зародок зла, як для своїх підвладних громадян, так і для своїх державних сусідів, а то й для віддалених територіяльно народів; якщо все це взяти до уваги, то мусимо визнати, що політика, яка ґрунтується на принципі невтручання, неутралізму, а тим більше — потурання злу, — згубна, в тому числі й для тих, хто щиро хотів би бачити світ упорядкованим на основі свободи й справедливості і має для того можливість.

Навчені гірким досвідом передачі кількох європейських народів під большевицьку „опіку“ та великої Китайської держави в руки „аграрних реформаторів“ з-під стягу кому-

* Национальное Об'єднання Русских демократов.

нізму, вільні держави світу почали пробувати давати відсіч своїм учорашнім союзникам в Ірані, у Греції в Берліні, в Кореї, на Середньому Сході тощо. Ще попередник нинішнього державного секретаря США Дін Ечісон заявив, що прийшов уже час спинити п'ятисотлітній російський імперіалізм. Пізніше Д. Ф. Доллес про завдання зовнішньої політики США сказав так: „Рівнобіжно з тим, як зростала наша матеріальна сила — зникала наша сила духова. Наш світогляд ставав щоразу вужчим, зникав дух нашого посланництва. У нас вбачали в першу чергу можливе джерело грошей та земних благ, а не джерело нових ідей та духового проводу. Можливо, ми маємо певні досягнення у військовій діяльній, але зате ми зазнали втрат моральних і психологічних.“

Можна з цього приводу лише побажати, щоб ці слова, в яких вчувається вболівання за честь великої Американської Республіки, а тим самим і за долю всюди гноблених народів, не залишились тільки словами і щоб ними переймалось чимраз більше земляків м-ра Доллеса.

„Наша мета не буде завершена, поки світ наполовину невільницький і наполовину вільний.“ Ці слова знаменитого творця американської конституції Лінкольна повторив нещодавно віцепрезидент США Ніксон.

Деякі заходи американської зовнішньої політики останнього часу дають підстави вірити, що наведені висловлювання державних мужів США не є лише порожніми фразами. Але це покищо лише окремі епізоди.

Це можна ствердити виступом тоді ще кандидата на президента США Д. Айзенговера, що на З'їзді Американського Легіону в серпні 1952 року сказав: „Американське сумління не заспокоїться, поки країни, що їх загарбали комуністи по закінченні II-ої світової війни, не стануть панамі своєї долі...“

Отже, визволення лише держав-сателітів Москви... І при тому визволення... мирними засобами... Щождо самого СРСР, то в цій справі — невтручання. Чудесний принцип: не втручатися в справи сусіда, що його добро охоплене полум'ям пожежі... А ми ж „сусіди“ не зовсім незнані для демократичного Заходу; ми в двох страшних світових війнах були його союзниками і в цих війнах зазнали неймовірних утрат у людях і майні і може саме через нашу участь у I-ій сві-

товій війні ми маємо на своїй землі за господарів большевицьких тиранів. Західні Демократії зробили все, щоб слова большевицьких вождів: „Враг будет разбит, победа будет за нами“ цілком справдились... Все це дає нам право мати до західніх демократій претенсії, щонайменше — претенсії морального порядку...

Західні держави пишуться тим, що вони не виробляють собі перспективних плянів зовнішньої політики, як це, мовляв, даремно роблять їхні большевицькі конкуренти. Ми далеко від думки копіювати методи большевицького плянування, але ми не можемо собі уявити успішної боротьби з ідеологічним і безоглядним у своїх методах ворогом, не маючи докорінно обґрунтованого й усталеного відношення до нього. Навіть більше, большевицькому й усталеному оволодіння світом Захід мав би протиставити свій плян відсічі. Бо не треба забувати, що большевики, навіть виключивши ядерну зброю, своєю масовістю, в'їдливістю й методичністю здібні, мов ті паразити, знесилювати, а то й убивати здоровий організм...

Отже, протибольшевицького пляну Захід не має. В боротьбі проти большевизму Захід покладається на силу — силу економічну й мілітарну. Але проти ідей гарматами не воюють... А чи треба говорити, що большевизм має принадні ідеї? Щождо економіки, то большевики, залишаючись бідними — уміють бути сильними мілітарно... Правда, така політика може давати несподівано трагічні наслідки, як це була показала остання світова війна. Але для того з боку антибольшевицького табору мала б виступити динамічна сила і до того ж озброєна не лише мілітарно. Вона повинна нести поневоленим народам свободу — політичну, національну й соціальну, і тим заохочувати їх до боротьби проти спільного для цілого світу ворога — большевицького тоталітаризму й московського імперіялізму.

У такій ситуації доводиться лише сподіватись, що коли не передбачливий розум, то принаймні інстинкт самозбереження змусить вільний світ переглянути й рішуче змінити свою політику, бо... час працює на большевизм...

По десятиліттю з дня закінчення світової війни констатуємо добровільну репатріацію цілого ряду більш і менш видатних польських політичних діячів. Наші коментатори з'я-

совують це явище необізнаністю поляків із справжнім большевизмом, що під його п'ятою сьогодні стогне й недавно вільна Польща. І в цьому — багато правди. Але вона не лише в цьому. Вона також і в безперспективності політичної еміграції, що обумовлюється безідейністю й бездіяльністю великих вільних держав світу, їх тенденціями до співжиття з большевизмом. Таку репатріацію менше заражених шовінізмом польських діячів може заохочувати також і реакційний курс польських політичних лідерів у США (так званої „Польонії“), що з недавньої історії нічого не навчилися і вчитися не хочуть, а тільки, сидячи на ріках Вавилонських, мріють про Львів та Вільно...

На факти добровільної репатріації в большевицьке ярмо не можна не зважати.

Вільний світ не повинен також не враховувати морального стану закріпачених большевиками „сірих“ людей. Наставлений проти большевизму рядовий підсоветський громадянин міркує так: „Якщо, мовляв, вільний світ не хоче допомогти нам визволитися з большевицького рабства, то треба й вільний світ зробити большевицьким, тоді відпаде потреба в большевиків упокорювати своїх громадян терором та визискувати для потреб військової оборони проти „капіталістичного оточення“, що ним советська влада вмотивовує свою внутрішню політику...“

Розуміється, що такі настрої треба розглядати, як прояв розпачу, але вони характерні, як такі, що виростили на ґрунті безнадії.

Не зважаючи на все це, стан політичної думки, як державних мужів вільного світу, так, на жаль, і деяких діячів нашої політичної еміграції, можна, здається, безпомилково звести до віри в еволюцію большевизму, що сама здібна перетворити ССРСР на демократичну країну або створити відповідне тло для переможної демократичної революції в ССРСР, що в її наслідку ця величезна тюрма рухне і звільнить своїх не лише політичних, але й національних в'язнів. Щодо вільних країн, зокрема, то їх задовольнило б визволення лише держав - сателітів ССРСР, як ніби єдино гідних свободи...

Всі такі міркування не витримують критики, як з політичного, так і з морального погляду. Зупинімося на цих питаннях.

Ми рішуче відкидаємо думку про можливість еволюції

большевизму в бік демократизації і вже ніяк не можемо припустити, щоб хрущовські „ліберальні“ реформи наблизили нас до дня реалізації нашого національного ідеалу. Встановлення „золотих“ погонів на плечах не лише енкаведистів, але офіцерів армії, дозвіл бабусям вільно молитися і не лише вдома, але й по церквах, дозвіл вільно критикувати не лише голову сільради, чи директора підприємства, але іноді й якогось міністра (мабуть, визначеного „згори“ для деградації) і т. п.-це зміни на краще тільки на думку наївних, що можуть вірити у неможливе, а може й ледачих або нерішучих, що не хочуть узяти на себе ризику відповідальності за активну протибільшовицьку боротьбу. Той фальшивий демократизм, що його запроваджують в СРСР ленинські-сталінські політичні нащадки, не заторкне ідеологічних і політичних основ большевицького режуму, зате він буде здібний духово обеззброювати, неутралізувати тих, хто не знає суті й намірів большевизму, і вибивати з рук зброю у тих, хто говорив би в певній ситуації проти боротьбу проти нього. Це однаково стосується, як внутрішніх, так і зовнішніх сил.

Відомий антифашистський письменник Бруно Ясенський на тему неутралізму свого часу писав: „Фашистська язва щезне з лиця землі в той день, коли буде розбита змова байдужості, коли тисячі людей перестануть підтримувати катів самим фактом свого неутралізму“. Як знаємо, гітлеризм був переможений завдяки активному втручанням в боротьбу проти нього цілого світу.

Зокрема, щодо внутрішньої політики хрущовський „лібералізм“ здібний буде лише допомогти енкаведистам вилловити активний антибільшовицький елемент. Факт, що, „розвінчуючи“ Сталіна за його „помилки“, Хрущов навіть не згадав про мільйони українських селян, подушених голодом сталінською партією з участю Хрущова, нам, українцям, повинен був би найяскравіше визначити вартість того „лібералізму“, і перспектив еволюції забріханого большевизму...

Думкою про еволюцію большевизму за ближчі десятиліття (а може й століття!), що безумовно, не виключене, - можуть тішити себе хіба лише окремі, „незвичайні“, одиниці...

Не менш рішуче ми відкидаємо також думку про можливість революції в ССРСР, як думку, суперечну большевицькій зорганзованості і всебічній озброєності та безоглядності в справі поборювання сил спротиву (якщо наявність таких сил взагалі можлива в країні, де навіть батько з сином не має можливості говорити вільно). Політично обезголовлений і далі систематично обезголовлюваний народ в умовах жорстокого поліцейного режиму не спроможний на ефективний революційний чин, а можливі „дворцові“ перевороти будуть зліквідовані самою большевицькою клікою, що боїтиметься підрубати сучок, на якому сама сидить... Отже, в таких умовах революція в ССРСР можлива лише як наслідок війни, що здібна буде потрясти цілий організм цієї великої держави, або ж як наслідок чутливого поштовху ззовні. Але, як до війни проти большевизму, так і для допомоги революціонерам в середині ССРСР, чи в державах його сателітах, як показали мадярські події кінця 1956 року, західні держави психологічно не готові. А все це йде лише на користь большевизму. Ми певні, що після мадярських подій і, зокрема, „ролі“ в них вільного світу, важко розраховувати на подібні до мадярського виступи будь-де в сфері політичного впливу ССРСР...

Крім згадуваних успіхів большевиків серед відсталих народів Азії й Африки, ми не можемо не врахувати можливої в дальшому воєнної, а також економічної агресії большевизму. Згадати хоча б советський демпінг, що свого часу завдав величезної шкоди вільному світові, спричинивши в значній мірі важку економічну кризу. Не можна не дооцінювати можливості, а почасти вже й факту, позбавлення західних демократичних держав їхніх джерел сировини та ринків збуту.

Молодий, але глибокодумний англійський політик Антоні Ноттінг категорично твердить, що хрущовська політика большевиків незрівняно небезпечніша для вільного світу, аніж сталінська.

Відомий іспанський політик світової слави Сальвадоре де-Мадаряга, оцінюючи мадярські події та їхній фінал, пише: „Коли мадяри скинули гігантську статую Сталіна, що спотворювала їхню прекрасну столицю, на землю рухнуло все величезне тіло советського володаря, на постаменті за-

лишилися не зачеплені розвінчанням Сталіна, тиранові чоботи. Чоботи тепер знову закрокували. Якщо Європа чобіт не знищить-вона буде розчавлена бронзовими підшвами“...

В таких умовах, чи не можна сподіватися неутралізації Німеччини, що легко може потягти за собою її большевизацію, а далі — большевизацію цілої Європи... Перед такою перспективою стоїть також і Японія.

Ми не переоцінюємо сили большевизму. Вона-лише в слабості його супротивників. Отже, щоб не стати жертвою новітнього московського імперіялізму вільний світ мусить невідкладно стати на шлях рішучого наступу проти большевизму й його цитаделі-СССР, протиставлячи большевицькому колоніялізмові свій антиколоніялізм.

Ми не торкаємось методів цієї боротьби: вибір їх і застосування тих чи інших з них належить тим, хто володіє силою і таємницями таємниць. Наш обов'язок лише сказати:

Якщо вільний світ не хоче застосовувати драстичних метод боротьби сьогодні, то завтра йому може бути накинено або велику жакливу війну, або ж тисячолітнє рабство“...

Правда, у США Америки, як сказано, щоразу частіше зустрічаємо людей сміливої революційної думки щодо справ боротьби проти світового зла-большевизму та справ упорядкування побольшевицької Росії. І проте генеральна лінія зовнішньої політики США змушує всіх прихильників свободи бути настороженими. Ця лінія, зокрема, цілком припускає появу в керівництві зовнішньою політикою Америки людей типу Кеннана, для яких Україна-то лише Пенсільванія Росії, або типу Лансінга, що, як державний секретар США, представникам Української Народної Республіки під час Мірової Конференції у Версалі 1919 року заявив: „Тільки в тому разі, коли українці прийдуть до згоди з адміралом Колчаком, стало б можливим для США дати українцям відповідну допомогу в формі матеріальної й технічної підтримки... Уряд США не може визнати навіть тимчасово незалежність України. Але, розуміється, коли українці укладуть угоду з адміралом Колчаком, то умови будуть інші...“ *

* Цитую за збірп. „Вільна Україна”, ч. 13, ст.7-8 1957р. Детройт. США. Прим. Як відомо адмірал Колчак та його довірені „На юге России” ген. Дешікін та барон Врангель провадили політику реставрації дореволюційного полі-

Сучасний англійський мислитель Арнолд Тойнбі в своїй капітальній праці „Студії історії“ пише: „...в нашу добу всі раси, народи, класи й одиниці вимагають своєї частки в управлінні й багатстві світу, що досі було монополією лише небагатьох.“

Цю мудрість, що виникає з глибокого знання сучасності, спритно й підступно використовує большевизм у своїх загартбницьких цілях. Тим часом західні демократичні держави в справі справедливого впорядкування світу, що великою мірою залежить від них, залишаються без прогресивної ідеї, без конструктивного пляну, безпорадно топчучись на плятформі „непередрішенства“.

Причини непередрішенства вільного світу щодо визнання нашої самостійної держави, а отже й розчленовання Росії --СССР такі:

а/ традиційний принцип рівноваги європейських сил (з огляду на наявність у центрі Європи такої потуги, як Німеччина, що в двох світових війнах жорстоко продемонструвала свій мілітаризм та імперіялізм, а на азійському сході — такої самої Японії);

б/ сильні впливи на політику держав вільного світу московських єдинородимців, як походженням з Росії, так і аборигенів;

в/ небажання західних держав ставити проти себе численні маси російських патріотів, як старої, так і советської школи, що за таку перлину, як Україна, готові боротися навіть під командою большевицького диявола...;

г/ небажання західних держав підсилувати світовий хаос, що його ліквідація може лягти на їхні плечі.

Але... „Все йде, все минає“... — писав наш національний пророк. Рано чи пізно настане інша ситуація. І тому наша політична еміграція не повинна змарнувати час (найімовірніше довгий) вимушеного перепочинку; вона повинна, виходячи із сказаного вище, готувати ґрунт для майбутніх подій, що неминуче мусять прийти. Вона може, як про це свідчать приклади інших народів (поляків, чехів тощо), а тому й мусить відограти видатну роль у визвольній справі.

На жаль у нас на еміграції є люди і навіть цілі політичні тичного режиму з його ганебним гнітом щодо численних так званих „внородцев“.

Автор.

групи, що відкидають або щонайменше не дооцінюють значення політичної еміграції. Вони або живуть шкідливими для політики ілюзіями, або ж, не усвідомлюючи дійсного стану в світі й на батьківщині, чи й просто в несумлінних партійно-спекулятивних цілях, у своїй агітації покликаються лише на „край“ і ніби його директиви і т ін. Тим самим свідомо чи несвідомо, ці люди й групи чинять перешкоди для організованої праці політичної еміграції, що намагається виконати свою єдино можливу в реальних обставинах місію. Виконання цієї місії вимагає від еміграції відповідної свідомости, зорганізованости, активности й жертвовности. Елементарною є істина, що сила — в єдності. Але єдність та має бути не лише формальною, а передусім і неодмінно — єдністю думки, як щодо мети, так і щодо шляхів та метод її реалізації. І тут, коли мовити про ідеї, що нуртують у середовищі української політичної еміграції, маємо, на жаль, справу з двома, на нашу думку, непримиренними ідеологічно-політичними течіями: демократичною й тоталітарною... (для „пом'якшення“ сповідники останньої називають її „не-демократичною“...). Отже, в українському політичному світі маємо справу, аналогічну тій, що впродовж останніх десятиліть існує в цілому світі. На цій основній розбіжності ідеологій, а за цим і політичної практики, наша політична еміграція й сковзається: демократична її частина прагне відбудови своєї демократичної держави, що її зруйнував московський імперіялізм, і організовується навколо Державного Центру колишньої української демократичної держави (УНРеспубліки), а противники демократії (хоч і не всі) мають „свій“ національно-визвольний центр — УГВРаду, побудовану згідно з принципом однопартійности, явно запозиченим у недоброї слави знищених і частково ще живих диктаторів, аби відірвати УНРаду від Державного Центру УНР з явною метою вкласти свій ідеологічний і політичний зміст у діяльність цієї організації, що має бути нашим національно-визвольним центром.

Спробуймо докладніше розглянути цю, шкідливу для справи, а для багатьох незрозумілу ситуацію.

Ще зовсім недавно український народ мав свою „в огні й бурі революції“ побудовану національну державу. І хоч та держава опинилась у руках лютого нашого ворога, але, на

велике щастя, знайшлися люди, що прапори тієї держави, її ідеї та навіть деякі організаційні форми її винесли на чужину, коли року 1920-го збройні частини нашої національної армії на чолі з її Головним Отаманом Симоном Петлюрою змушені були покидати Рідну Землю. З того часу ці вояки й політичні провідники УНРеспубліки, що перетворились на політичних емігрантів, не випускали з рук прапорів нашої держави, за яку вони боролись і за яку склали свої голови їхні бойові друзі.

Політична еміграція 1920 років зберегла добре ім'я Української Народньої Ресубліки, що під її прапором вона в міру своїх сил і можливостей провадила потрібну працю в країнах вільного світу та в міжнародніх організаціях.

Здавалася б елементарною й самозрозумілою річ: хто хоче дбати про добро своєї поневоленої батьківщини, той мусів би стати під ті прапори, бо вони — символ нашої єдності й політичний дороговказ, що його дав рідний народ у вільних умовах на батьківщині, а також і найбільш можливий та перспективний у сучасних умовах.

Що ж ми бачимо на ділі? Вирвавшись з большевицької неволі, ми з прикрістю констатуємо, що прапори вільної держави українського народу тут упродовж двох десятків літ були брутально топтані, а діячів тієї держави, отих „перших хоробрих“, що в неймовірних умовах зважились узятись за державне кермо і що їх культурні народи високо шанують, — тих діячів очорнювано мало як не зрадників. Відгуки цієї, наскільки огидної, настільки й нерозумної, щоб не сказати більше, боротьби, ми, емігранти 40-вих років, мали „щастя“ спостерігати, а почасти й переживати в „славнозвісних“ „таборових державах“.

Але приплив нових емігрантів, нових свіжих сил та, як здавалося, деяке прояснення перспектив визвольної справи сприяли поживаленню діяльності Держ. Центру УНР. Українські політичні організації, за винятком монархістів, що не хотіли сідати до спільного столу з республіканцями, взяли участь у діяльності Української Національної Ради, як складової частини Д.Ц. УНР. Але як тільки з'ясувалось, що УНРада не може прийняти політичної тактики націоналістів з-під стягу С. Бандери, ця група, всупереч основному принципіві демократії - більшості, покинула УНРаду, провадя-

чи поза нею далеко не конструктивну критику цієї установи, що мала б бути центром тяжіння для кожного українського патріота.

Довготривалі намагання досягти повної консолідації всіх політичних груп, що єдині в умовах еміграції можуть репрезентувати поневолений народ назовні й провадити підготовчі роботи для його визволення в поліпшеній ситуації, не дали позитивних наслідків. І цьому не треба дивуватись, бо націоналістам, що діють під стягом С. Бендери і що 30 червня 1941 року оголосили „свою“ „Українську Державу“, „не випадає“ приєднуватись до іншої України... І по цей день дату 30 червня ця група вшановує, як знаменну дату в історії України... В ім'я цієї дати присвоює назви своїм організаціям тощо...

Щоб зрозуміти причини цього прикрого факту, подамо деякі матеріали з гострої міжпартійної дискусії, що провадилась на тему консолідації українських політичних сил безпосередньо по закінченні II-ої світової війни. У цій дискусії брали участь численні журналісти, як з табору прихильників Д.Ц. УНР, що тоді сприяли акції створення УНРади, так і з табору її противників, зокрема — з табору УГВР, як організації, конкурентній Д.Ц. УНР.

„Найблискучішим“ автором - противником УНРади був тоді Зенон Пеленський, що в органі ОУН (революційної) „Українська трибуна“ гаряче пропагував принцип „блискучого відокремлення“ своєї політичної організації від діяльності прихильників Д.Ц. УНР. Цей журналіст, що здобув собі заслужену славу розбивача політичної єдності української політичної еміграції, боронячи УГВРаду, посилався на підтримку її „масами“, цебто членами чи прихильниками бандерівського відламку ОУНу, мовляв, масовість є першою ознакою демокритичности. Зауваження, що в умовах еміграції ця більшість-явище випадкове; бо з Галичини, де ця партія постала, на еміграцію попало більшість людей випадково, тим часом бачимо, що виходці з Наддніпрянщини гуртуються тут навколо організацій, що підтримують Д.Ц. УНР. Отже, не безпідставним буде припущення, що прихильники його ідей і методів будуть популярні в переважній більшості українського народу. І це зрозуміло, бо люди, що десятки літ терплять шило большевицької однопар-

тійної диктатури, не побажають міняти його на швайку та кож однопартійної (бандерівської) диктатури, за яку, до того ж, ще треба витримати революційне, чи воєнне струшення...

Але якщо б навіть відкинути це припущення, то й тоді треба було б стати під прапори УНР, як законної й традиційної своєї держави, бо як же можна вимагати від чужинців визнати нашу самостійну державу, коли ми самі не будемо визнавати уцілілого політичного й правового її центру?.. Очевидно, що навіть маючи якісь застереження проти неї, керованої людьми іншого політичного напрямку, і тоді не треба зрікатися її, але організовано боротися за її відновлення.

Ю. Липа, повчаючи сучасних наших анархістів, наводить таку анекдоту про будівничого Російської імперії царя Петра I-го:* Десь у глухій провінції увійшов він до церкви, вислухав служби Божої, а потім підійшов, щоб поцілувати руку священикові. Переляканий москвин сахнувся: „Ваша Величносте, сказав, — як же Ви мені, простому попові, руку цілуєте? — Мовчи! — відповів суворо цар-теся, — не тобі, дурню, руку цілую, а цілую хрест, що на тобі висить.“

Але як можна полемізувати з людиною, що від імени вождів своєї партії піднесеним тоном заявляє: „Тримає нас свідомість, що якщо прийшов би очікуваний „великий зов“, великий поворот на Рідну Землю, то ми будемо на ній **перші** (підкр. тут і далі З. П.); будемо тому, що ми там на ділі **вже є** і наше завдання тут — лише завдання зв'язку й передачі. Організація еміграції має для нас розумний зміст лише остільки, оскільки цим можемо служити Краєві і оскільки установи, створювані на еміграції, могли б бути придатні в цьому великому ділі. Це стосується і консолідації партій, і організації преси, і побудови ЦПУЕ, і наших взаємин з тією чи іншою українською політичною формацією.“**

Отже, словами центрального органу ОУН(р) заявлено, що бандерівці — найкращі патріоти і найпередбачливіші політики і тому їм не „личить“ еднатися з іншими організованими українцями...

„Нещасливі сподіваються того, чого хочуть“ — писав ко-

* Ю. Липа „Призначення України“, ст. 274, вид „Говерля“, Нью-Йорк, 1953

** Газ. „Українська Трибуна“, 27. 10. 46 р. Мюнхен.

лись на еміграції у своєму щоденнику гетьман Пилип Орлик. Партія, що посадила З. Пеленського в редакторське крісло, всупереч світовій політичній ситуації, що тоді вже виразно оформилась, як побудована на мирі й згоді з більшовіками, продовжує говорити про визволення України „крісом з лісу“...

„Завзяті партизани“ з проводу бандерівської партії, що з власного бажання опинились далеко за океанами, такого роду оцінку ролі УПА навіть по довгих роках від закінченні великої війни, вважають за дефетизм, зрадництво, мовляв, самі американці констатують факт існування й боротьби УПА, що викликає симпатії вільного світу до української боротьби й до української національно-визвольної ідеї взагалі.

Як же мали б розцінювати ці справи відповідальні українські патріоти? Для патріотів обов'язкове знання історії свого народу, принаймні історії сучасної. А вона стверджує, що боротьба українського народу проти окупантів його землі провадиться ось уже кілька десятиліть: форми тієї боротьби — найрізноманітніші, отже, не виключаються також часто й найменше виправдані, збройні виступи. Але при тому мають бути враховані всі чинники, що можуть сприяти або перешкоджати тій боротьбі. В наш час на позитивний ефект збройної боротьби розраховувати не доводиться, оскільки вільний світ, що має покищо всі дані виступити в успішний змаг з московським імперіялізмом в його більшовицькому оформленні, буде залишатись байдужим до страждань і боротьби поневолених народів. Сама лише моральна підтримка (навіть якщо б вона мала місце), сиріч підбадьорювання борців з „крісами“ проти озброєного до зубів сучасною зброєю ворога явно недостатня, щоб не сказати більше...

Але як же, справді, з „Америкою“, розуміючи під цим збірну думку й поведінку щодо більшовизму небільшевицького світу на чолі з США?

З політично-тактичного змагання, як також і змагання в ділянці виробництва засобів війни, ми можемо бачити, що „американці“ починають відставати від більшовиків. Усвідомлюючи такий невтішний стан, вони починають шукати собі союзників і співробітників для боротьби з жорстоким

і нахабним ворогом. У такій ситуації їм потрібні союзники незалежно від того, мають вони чи не мають „УПА“. В останньому разі вони змушені творити ілюзію „УПА“... І до цієї тактики вони змушені будуть вдаватись аж доти, доки існують у світі два ідеологічно-політичні табори, що їх ніколи не вдасться примирити.

Свобода не дається без жертв. Але організатори боротьби за неї мусять бути людьми реальними, не відірваними від конкретних обставин. „Доцільність акції — це те, що зв'яже поняття державности з дійсністю“ — писав авторитетний також і для націоналістів Ю. Липа. Тим то, якщо на початку війни 1941-45 років, тоді, коли українці вже встигли „розкусити“ гітлеризм, протиокупантська акція мала певний сенс, маючи на увазі можливість відповідної політики з боку західних демократичних держав, то під кінець війни, коли політика цих держав окреслилась, як явно толерантна до свого большевицького союзника, заклик „усі до лісу“ не міг бути виправданий, а пізніші послання на УПА — це вже явна спекуляція на крові справді жертвних українських патріотів.

Але про збройну боротьбу (очевидно абстрагуючись від умов часу) наші урапатріоти мусять писати, бо сам Д. Донцов з цього приводу сказав: „Єдино **тактикою збройної боротьби** (підкр. Д. Д.) можна вибороти Україні незалежність.“*

Згідно з цією настановою свого божка для бандерівського табору все має бути підпорядковане справі збройної боротьби, хоча б вона й не мала жодних виглядів на успіх і хоча б балачки про неї спричиняли шкідливе розбиття політичної еміграції, паралізуючи її діяльність.

Для Пеленського й тих, хто його поставив та хто йде за ним, не має значення, що нинішній ворог України озброєний не середньовічними луками й стрілами, а західні демократії, що мусіли б стати в обороні поневолених народів, бо тим самим вони обороняли б сами себе, матеріально й психологічно демобілізуються. Він із затишного редакторського кабінету голосно кличе до перманентної революції на Україні. Справді, запал цього чоловіка не відповідає його

* Д. Донцов „Московська отрута”, ст. 100. Збірник. Вид. СВУ, Торонто-Монтреал, 1955 р.

розумові... Він забуває, що наші предки говорили: „До бу-
лави треба голови“...

Говорячи на тему революції в середині властивого ССРСР,
„Свобода“ (ч. 3 за 1957 р.) у статті якогось П.А. пише: „Мо-
лодий революціонер (мадяр, у кінці 1956 р.; І. С.) кликав
підсоветську молодь, щоб вона не боялась таємної поліції і
взяла собі за приклад революційний рух на Угорщині.“

„Промова, пише далі автор, збудована зовсім раціонально:
коли б (підкр. наше, І. С.) почався революційний масовий
рух в ССРСР, то боротьба мадяр за ... ду закінчилася б
успішно.“

З приводу наведеного ми можемо сказати таке: „Автор
цитованої статті, що, до речі, пише з „Парижу“, повинен
був би знати французьку приказку: „З допомогою „Коли б“
можна й Париж засунути в пляшку“...

Не завжди корисно для України ставити на перше місце
якусь доктрину чи навіть козацький запал і пиху“—пише Ю.
Липа. Про культ жертв (Крути, Базар тощо), що його пле-
кає ОУН, він пише: „... але зближається вже глибше розу-
міння боротьби, не як жертви, а лишень витривалости (під-
креслення Ю. Липи). І далі цей автор додає повчальний при-
клад: англійським підстаршинам за війни 1914-18 років було
поставлене питання: „Що є першим обов'язком вояка?“ На-
городу одержано за таку відповідь: „Кажуть, що перший
обов'язок вояка — загинути для свого краю. Це неправда.
Перший обов'язок вояка — дбати про те, щоб найбільше
загинуло ворогів його краю“...

Ми свідомі того, що на Україні під большевиками було, є
й буде багато запального матеріялу і, отже, ніби є відпо-
відне поле для діяльності УПА. Але... балачки про повстан-
ня, про революцію в умовах миру тут, на еміграції, мають
надто прозору мету: тут мають на увазі „визвольний фонд“
та особисту популярність.

Ми зупинились на питанні збройної боротьби і, зокрема,
на ролі УПА тому, що це питання є „коником“ антидемокра-
тичних груп, на якому вони „виїжджають“ у боротьбі з при-
хильниками демократії і Д. Ц. УНР. Але на таких „кониках“
серед суспільства, свідомого не лише своїх завдань, але й
своїх можливостей, далеко не поїдеш...

Другим „коником“, на якому їдуть уже не тільки бандерів-
ці, але й інші відламки колись єдиної ОУН — є переко-

нання, що українці не спромоглись збудувати своєї держави в роках 1917-1920, бо мали невідповідних провідників. І тому, мовляв, тепер не треба повторювати тих помилок і організувати провід визвольної боротьби на нових, інших основах. Запальний Пеленський, посилаючись на боротьбу УПА та на 70 процентів еміграційного „народу“, авторитетно заявляє: „...у найглибшій суті справи маємо серед нашої еміграційної суспільності тільки два (підкр. тут і далі З.П.) протилежні табори. Вони зо всією своєю психологією, всім своїм життєвим наставленням й світосприйманням мусять стояти один проти одного, мусять собі опонувати і ніколи не можуть примиритися чи сконсолідуватися між собою. Ці два табори це світ українського опортунізму і світ безпосереднього бойового активізму.“*

Отже, після реалізації гасла „Передовсім — держава“ інакомислячі українські патріоти повинні були б підкоритися партії Пеленського або зійти з політичної арени, чи нарешті, виемігрувати з рідного краю, щоб не попасти до рідного концентраку...

Очевидно, маючи на увазі бандерівську практику, основу на подібній теорії пеленських, один автор, обізнаний у політично - громадських взаєминах у Галичині напередодні і в самий період II-гої світової війни, мав підстави писати: „Хто на протязі останніх десятиох літ не був під обстрілом бандерівщини, той зле провів ці літа...“**

Пеленський не вірить у боездатність і працездатність коаліційного національного центру, що, за його словами, являє собою „політичний ковчег Ноя, з усякою „Божою твар'ю“. „Знаємо, - пише він, - з власного і чужих історичних досвідів, що такого роду коаліції, склеєні з різних, - політично і соціально некогерентних елементів, ніколи не є владоздатні і боездатні. Про це ми переконалися вперше в 1917-20 роках, вдруге у 1939-45 роках. І більше цього методу „організації“ не хочемо. Це не може дати елімінації українського національного політичного проводу також і на еміграції. Зате віримо в більш природній і більш демократичний (? - І. С.) процес виелімінування здорової, гомогенної більшос-

* Газ. „Українська Трибуна”. 27. X. 1946 р.

** Р. Лісовий „Розлам в ОУН”. Ст. 18. В-во „Україна” 1949 р.

ти, зібраної в одній (підкр. З. П.) організації та здатної творити владу і за неї відповідати.“**

Тут З. Пеленського може доповнити його вчитель і нахненник Д. Донцов, що на цю тему пише так: „Цього передусім не треба забувати прихильникам певної універсальної української форми конституції парламентським або „радянським“ кретинам, які навіть в добі, коли йде про життя нації, коли всі сили треба зосередити в одній руці, підпорядкувати одній волі,- домагаються „привернення конституційного режиму“.**

Ми не можемо не погодитись з обома щойно цитованими авторами,що,„коли йде про життя нації і коли всі сили треба зосередити в одній руці“, тоді потрібна найвища дисциплінованість кожного члена нації і тоді доводиться суворо карати навіть патріотів за недисципованість та невідпорядкованість „одній волі“. Так змушений був учинити Симон Петлюра, підписавши смертний вирок от. Болбочанові, за що тодішнього Голову Держави й Головного Отамана її Військ проклинає весь націоналістично - реакційний табір.

І далі Донцов уточнює Пеленського, висловлюючи думки, що їх він засвоїв за доби панування в Європі тоталітарних режимів. „Чому я поруч з традиціями Хмеля, Володимира, Святослава, звертаю увагу, наприклад, на італійського диктатора і на подібних до нього „чужих“? — запитує Донцов. І тут таки ж відповідає: „Тому, що це типи і люди одного світогляду, одної психіки, яка в часи, коли ми ще не здегенерувалися, — була і наша психіка.“** І далі: „Вивести країну з руїни потрафить лише нова панівна каста“...**** Отже, лаври Леніна - Гітлера - Сталіна явно не дають спати Д. Донцову...

До питання про 1917-20 роки ми підійдемо пізніше Тут лише вказуємо, де саме З. Пеленський учився „державницької мудрости“ і, зокрема,- „метод організації нації“ та „демократії“...

Даремно Донцов по-фарисейському очорнює стару Росію, * „Українська трибуна”. 10. XI. 1946 р.

** Д. Донцов „Підстави нашої політики”. Ст. 105, вид. ООЧСУ, Нью-Йорк. 1957 р.

*** Д. Донцов „Де шукати наших традицій”. Ст. 79, Львів 1937 р.

**** Д. Донцов „Дух нашої давнини”. Ст. 63, Прага, 1944 р.

в якій „поняття“ „громадянина“ немає, а коли його в кінці ХУІІІ-го віку штучно видумали-було його вживання ментально заборонено... Ця практика... відбивала тільки безправне становище особистости в Росії“.*

Ще 1928 року один із учнів „батька“ націоналізму Ленкавський у своїх „Філософічних підставах „Націоналізму“ Донцова“ писав: „Людина з погляду нової (читай — ОУНівської — І. С.) етики — це не якась абсолютна вартість, що її не можна порушувати, — не існуючий факт із своїм окремим світом, із своїми втіхами й смутками, що їх треба шанувати. Людина — це хвилева потенціально сила, це сума безмежних можливостей реалізації ідеї.“

Так глаголить один з ідеологів націоналізму. І це цілком відповідає націоналістичному „Декалогу“, що в ньому, між іншим, перед кожним членом ОУН'у ставиться вимога: „Не заважаєшся виконати найбільший злочин“...

І яке ж це далеке від науки славного борця за свободу свого народу і соборність своєї держави італійського філософа Мацціні, що вимагає від борців „бути в першу чергу людьми, щоб бути добрими патріотами...“

Знаменитий своєю інтелектуальною многогранністю й дотепністю Бернард Шов каже: „Свобода — це відповідальність, тому більшість людей бояться її“...

Ми знаємо, що коаліційність, як вияв свободи думки, важча від тоталітарних метод дії, але вона не на словах, а на ділі забезпечує можливість створення єдиного національного фронту, що в наших умовах є більш, ніж однопартійна диктатура, реальною й ефективною, як ідеологічно, так і практично... Якщо вже говорити про дефекти коаліції, то найбільшим з них, мабуть, є допущення до коаліції принципів її противників, противників демократичних метод праці й демократії взагалі..

І хоч минув уже досить довгий час, коли діяв З. Пеленський, але отруйні бризки його „ідеї“ „блискучого відокремлення“ продовжують і, мабуть, ще довго будуть продовжувати свій шкідливий вплив. Щождо самого Пеленського, то коли він тепер іще, по десятиох роках після буйно-розбивацької писанини, говорить, що: „В цілому моєму житті я не пам'ятаю одного дня, в якому я мав би стидатися з того,

* Д. Донцов „Підстави нашої політики“. Ст. 37.

що я робив, до чого прямував, за що боровся, як українець,*** — то ми можемо лише сказати: „Отже, Пеленський залишається непоправним „закукуріченим“ бандерівцем, хоча формально тепер він, здається, й не належить до тієї „парфії“...

Але.. будьмо справедливі: Пеленський про два українські політичні табори сказав правду: „Вони... мусять стояти один проти другого... і ніколи (підкр. З. П) не можуть примиритися, чи сконсолідуватися між собою“..

Ще 1909 року Д. Донцов, як соціаліст, закликав до боротьби з усеукраїнством. „Нашою ціллю є, — писав він тоді, — внести роздор у нашу хату.“ За мало не повне півстоліття він повторює те саме, хоч і з інших, протилежних, позицій: „Єднатися зі Швейками для визвольної акції — є шкідлива утопія. Це дві раси людей, дві вдачі, які між собою нічого спільного не мають.“*

З. Пеленський із своєю „ідеєю“ „блискучого відокремлення“ має всі дані претендувати на нагороду імени Донцова.

Представник іншого, „тверезішого“ відламу ОУН'у — В. Мартинець, спираючись на авторитет М. Сціборського („Націократія“), на тему „Провід і маса“ пише: „Щождо різниць становища „волевого“ й організованого націоналізму до проблеми „маса і провід“, то треба ствердити ось що: хоч і волевий націоналізм (донцовство, вісниківство) і організований (ОУН) обстоюють „ініціативну меншість“ і „провідну еліту“, але різниця між ними в тому, що коли Донцов проповідує „ніколи народ“, „каста правителів“ і то без „постійного контакту“ з „інертною тупою масою“, до якої він ставиться з погордою, то організований націоналізм обстоює „співчинність, співтворчість і постійний контакт еліти й маси“ та сполучення авторитарности (!) проводу зі збірною діючою волею народніх мас“. ***

Не вмер Данило — болячка задавила... Такий висновок напрошується, особливо, коли зважити, що до недавнього часу на чолі ОУН'у стояв „вожд“ і при тому вождь не якоїсь

** „Відкритий лег до повороття Йосипа Павловича Крутія”. Спец. бюлетень „Ми ще повернемось”, ч. 13. Січень, 1957 р. Мюнхен.

* Д. Донцов „Московська отрута”, ст. 253-254.

*** В Мартинець „Ідеологія організованого і так званого волевого націоналізму.” Вінніпег, 1954 р.

однієї політичної групи, а „цілої нації“, і громадянство, як то належало б у демократичному суспільстві, нічого не знає про скасування цього титулу... А саме в цьому — в авторитарності устрою організації та ще в поєднанні з вождизмом і зарита собака... Ці прикмети ОУН'у не дозволяють йому співпрацювати з іншими українськими самостійницькими організаціями, і при тому не лише демократичними, але й з іншими відламками колись єдиного ОУН.

На чолі ОУН(р), як відомо, стоїть також „вожд“. Але оскільки на небі може бути тільки одне „ясне сонечко“, а не двоє, чи й ще більше, то ми не можемо собі уявити можливості мирного співжиття, а тим більше співпраці, між організаціями, що їх очолюють претенденти на всеукраїнське провідництво. Тому ми й не маємо консолідації. І тому цінний патріотичний елемент з ОУН'ів працює на порожньому ході, роблячи тільки шум.

„Всяка велика ідея є непримирима, безкомпромісова, брутальна, фанатична, аморальна,“* пише Донцов. У своєму націоналістичному сказі Донцов далі доходить до ось такої писанини: „Члени провідної касты, особливо в критичні епохи суспільности, це свого роду апостоли (а таку епоху переходить Україна від початку цього віку). А „майже загальний для всіх віків психологічний закон є той, що не можна бути апостолом, не відчуваючи бажання гостро змасакрувати когось або зруйнувати щось. Усі апостоли гриміли в той самий спосіб проти безбожності своїх противників, уживаючи проти них ті самі процедури енергійного й наглого винищення. Мохаммед навертав шаблею, діячі інквізиції — кистрищами, конвент — гільйотиною, анархісти—„динамітом“, (большевики — „стенкою“), змінювався лише спосіб винищення“ (Ле Бон). Хмельниччина й гайдамаччина у нас — приклади такого апостольства. І не тільки вони; дальші приклади є розправа княгині Ольги з деревлянами, охрищення Руси Володимиром Святим.“**

От у цьому — вся „сінь“ донцовщини („вісниківства“). Не безпідставно Юрій Шерех у своїй сміливій брошурі з цього приводу пише: „Після таких цитат легко зрозуміти, чому

* Д. Донцов „Націоналізм“, стор. 200.

** Д. Донцов „Дух нашої давнини“, стор. 178-179.

большевики в своїй антиукраїнській пропаганді найохітніше послуговуються саме ім'ям Д. Донцова: ніяка їхня пропаганда не вигадає проти українського визвольного руху й української визвольної ідеї більш компромітативного, ніж ця гістерика людини, що втратила всякі зв'язки з ґрунтом, з народом і хоче надолужити це цинізмом ката, фанатизмом касті „апостолів“—інквізиторів“.***

І одначе це не перешкодило Ю. Шерехові „прикрасити“ свою цінну книжку от такою похвальною на адресу вісниківства тирадою: „Вісниківство остаточно ствердило й підвело базу під вимогу української державности як альфу і омегу українського визвольного руху. Воно остаточно відкрило й розвінчало безґрунтовність автономій, федерацій тощо, тощо — і слушність цього стверджується в наші дні тим, що ці гасла прямо включають у свої програми як с в о ю (підкр. Ю. Ш.) зброю російські партії різних гатунків. Вісниківство проблему української державности з царини мрій перевело в царину практичної діяльности..“****

Отже, для Ю. Шереха, очевидно, не було ІУ Універсалу УЦ-Ради, його творців і патріотів, що зі зброєю в руках упродовж кількох років у неймовірних умовах боронили проти численних ворогів постуляти цього Універсалу.

„... заслуга вісниківства в тому, що воно вимогу держави передусім поставило і прищепило широким колам людности“* — пише далі Шерех. Але, мабуть, почувавши непевність у цьому твердженні, містить таку примітку: „Уже в зв'язку з попередніми тезами, а надто в зв'язку з цією, мені, напевне, скажуть, що я приписую вісниківству те, що йому не належить, що висловлювано перед ним або одночасно — в переконливішій формі. І почасті матимуть рацію. Але я вже застеріг, що мене не цікавить питання пріоритету: Колумб чи Америкго да Веспуччі. Вистачає факту, що здобутком мас ці тези стали в оформленні і з ім'ям вісниківства.“**

Отже, для Ю. Шереха не існує ні історії, ні національно-політичних, ані соціально-економічних та інших об'єктивних (і не об'єктивних) умов розвитку нації. Для нього, оче-

*** Ю. Шерех „Думки проти течії”, стор. 32-33, 1949 р.

**** Там таки ж, ст. 36.

* Ю. Шерех „Думки проти течії”, ст. 36.

** Там таки ж. ст. 36.

видно, вистачає авторитету ідеолога, яким був (і є) Д. Донцов...

Як бачимо, тут Юрій Шерех пливе не проти течії, а саме за течією, хоч та течія й несе каламутні води...

Ми ж насмілились твердити, що Галичина 20-х і 30-х років не потребувала Донцова з його політичною „наукою“ (до речі, як це визнає й сам Шерех, запозиченою). Патріотизм народу випробовується в найтяжчому іспиті — у війні. І цей патріотизм, самостійництво, Галичина продемонструвала славними ділами своїх УСС-ів. Але такі бойові легіони не можуть виникати без відповідного національно-політичного проводу. „Славнозвісне“ радянофільство в Галичині 30-х років було природною реакцією на нестерпний польський окупаційний режим, як також загальним просоветським духом того часу, чого не уникла навіть така держава, як США.

Щождо Східньої України, то, як це визнає і сам Ю. Шерех, ідеологія Донцова, як показала зустріч ОУН'у зі „Сходом“, виявилася „не придатною до нового етапу“.^{***} (А ще рік тому, за своєрідною логікою Ю. Шереха, та ідеологія була придатною для українського національно-визвольного руху...). Така логіка позбавляє можливості зрозуміти той політичний розгاردіаєш, що нині має місце на еміграції. А без такого зрозуміння не можна говорити й про методи ліквідації того розгاردіаєшу!

Продовжуючи розвивати думки Донцова, ідеолог націоналізму з-під „мельниківського“ стягу пише: „У виборі засобів визволення української нації націоналізм не обмежує себе ніякими „загально-людськими“ приписами „справедливості“, милосердя й гуманізму.“^{*}

Так писав той, хто загинув від рук тих, кого він сам, може й особисто, навчав „не обмежувати себе ніякими „загально-людськими“ приписами справедливості, милосердя й гуманізму“...

ОУНівці всіх відламів плекають надію, що демократично мисляче українське громадянство добровільно дасть себе запрягти в ярмо їхнього тоталітаризму чи авторитаризму. Це велика помилка. І, як це звичайно буває, ця помилка посилюється тим, що люди не хочуть її визнати.

^{***} Шерех „Думки проти течії“, стор. 37.

^{*} М. Сціборський „Націократія“.

Ми приділяємо значну увагу українському націоналізмові тому, що він охопив собою чималу частину активних патріотичних сил Галичини, які в певних умовах могли б відіграти значну позитивну роль у визвольній боротьбі. Волонтаризм у поєднанні з організованістю—основні риси сучасного націоналістичного руху, що плекалися десятиріччями в специфічних умовах Галичини і, здається, ввійшли в плоть і кров великої частини наших західніх українців. Вони, за умови відкинення расовоненависницького комплексу й тоталітарно-авторитарної практики, здібні творити чуда! Але, оскільки маємо справу з окупантом могутньої, і при цьому не лише мілітарної, сили, — ці риси втрачають своє можливе значіння. Тимто ОУН мав би зробити з цього відповідні ідеологічно-політичні й організаційні висновки.

В наше завдання не входить давати оцінку діяльності ОУН періоду між двома світовими війнами в специфічних умовах окупації наших західніх земель польським імперіалізмом з його шовіністичною вулицею, з його „осадниками на кресах всходніх“, з його методами пацифікації і т. д. Теперішня об'єктивна ситуація дає певні підстави твердити, що польський імперіалізм, не досягнувши дозрілого віку, зійшов у могилу. Отже, в своїй політиці ми повинні виходити з ситуації, що утворилася по 2-ій світовій війні. А вона кардинально відмінна від ситуації попереднього періоду: колись могутні держави —протектори Польщі — зійшли на становище другорядних держав.

Тут ми зупинимось на питанні, що, здавалося б, мало бути елементарним для рядового українця, не кажучи вже про політичних провідників. Маємо на увазі, що в східній (переважній) частині України міжнаціональні взаємини далеко не подібні до українсько-польських у Галичині, особливо в період існування Польської самостійної держави. Доказом цього є той факт, що населення сильно зрусифікованих східньо-українських міст, як також і населення російських селищ на Україні, приймало у відповідні періоди українську національну владу, як свою, ставлячись до неї в основній своїй масі цілком лояльно. З'ясувати це можна, мабуть, тим, що повсякчасна московська влада не була високоартісною і, зокрема, доброзичливою до своїх „окраїн“; міг тут відіграти певну роль, хоч і не глибокий патріотизм, а ли-

ше сантимент неукраїнського чи зрусифікованого населення до української землі. Так чи інакше, але цього надзвичайно цінного для нас факту ніяк не можна легковажити в нашій практичній політиці.

Для східного українця цілком незрозуміла поведінка наших націоналістів, що непотрібно гостро випинають расовий момент. Це тим більше, що серед тих „москалів“ на Україні є чималий відсоток людей українського походження. А це для націоналістів, що стоять на засаді расовости, мусіло б мати певне значіння...

Факт зрусифікованости наших міст, що їм у сучасному світі належить провідна роля в господарському, політичному й культурному житті, — для нас має кардинальне значіння, і від нашого уміння заволодіти симпатіями їх населення, як відомо, залежали і в майбутньому залежатимуть наші державно-політичні успіхи. Але ідеологічно-політичне наставлення в цій справі наших націоналістів стоїть у гострому протиріччі до цих завдань. Це ми можемо бачити в писаннях духового батька ОУН'у Д. Донцова, що їх якась дбайлива рука вже в наші дні випускає в світ цілими серіями. І нехай націоналісти не відмахуються від цих „творів“: вони для них і сьогодні є найліпшою духовою поживою... Не даремно, мабуть, сказано, що перше кохання — найсильніше..

От, для прикладу, візьмімо згадувану вже безсовісно демагогічну змістом, хоча формою й блискучу, його збірку п. н. „Московська отрута“. Для необізнаної, а тим більше політично малописьменної людини ця писанина Донцова є справжнім „об'явленням“. Не менше! Але цілком інше вражіння справляє вона на людину поінформовану, що знає сьогоднішню Україну, що здібна в своїх вчинках керуватися не лише почуттями, але й тверезим розумом. Така людина назве цю збірку не московською, а „донцовською отрутою.“

У ній Донцов вибачливо плескає по плечі тільки Шевченка, Лесю Українку й Івана Франка, та й то використовує з їхньої творчости лише те, що відповідає його „духові“. Щождо інших думок велетнів нашого національного духа та інших письменників і взагалі діячів культури, не кажучи вже про діячів політики, то всі вони для Донцова — свинопаси, санчо-панси, шельменки, холопи, холуї, раби, „грязь Москви“ і т. д. Такими епітетами Донцов нагороджує відомих

українських патріотів і тільки тому, що вони не приймають його „науки“..

Для Донцова слова „прогрес“, „прогресивний“ — „вигадка большевиків“; „соціалізм, тоталізм і терор — нерозлучні“. А поза тим Донцов — не реакціонер і не демагог..

Писання Донцова настільки несучасні, а часом просто дикі, що вони не заслуговують на поважний їх розгляд. Лише для ілюстрації деяких його тверджень наведемо ще кілька цитат. От що, приміром, пише Донцов на тему консолідації політичних сил. „Справу треба трактувати конкретно, — пише він, — не замикати її в зачароване коло порожніх загальників. Наприклад, абстрактно, чим більше взяти одиниць, тим сума буде більша. А конкретно — це фальш. В „Монте Крісто“ пише Дюма: „Одна крапля того самого елексиру вистачить, щоб збудити життя умираючої дитини, шість — спинило б її віддих, спричинивши ще більше омління, а десять — були б її вбили.“ Виходить, — робить висновок Донцов, — що одна є в данім випадку краще від об'єднаних десяткох.“*

Так думає Донцов про консолідацію, демагогічно заявляючи, що він за „об'єднання нації, а не партій“..

Так несміливо, завуальовано писав Донцов, перебуваючи „під гнітом“ ненависної йому демократії, 1948 року. А от 1944 року, коли він бачив, що большевики у війні перемагають, він, заплющуючи очі на справжні чинники большевицьких перемог, просто хилить голову перед „традиціями питомого Росії історичного устрою абсолютизму й сильної окремої від маси (підкр. — Д. Д.) провідної верстви.“**

Це, як також і загальна (генеральна) політична лінія наших націоналістів, дає нам підстави не погодитися з одним із лідерів уже демократичного табору, що сказав, ніби поневолений народ не може мати фашистських організацій. Такому твердженню суперечить також природний закон: „Чим слабіший організм, тим він легше піддається впливові паразитів.“ Хоч ідея („душа“) поневоленого народу, висловлена його кращими представниками, й сильна, але організм його, натурально, слабкий, бо він не живиться державними „соками“. Зрештою, фашизм і взагалі тоталітаризм — кате-

* Д. Донцов „Московська отрута“, ст. 47.

** Д. Донцов „Дух нашої давнини“, ст. 8.

горя не лише державницька; вона в першу чергу і найбільшою мірою — категорія психологічна й ідеологічна.

Речник Ватикану сказав: „Провідна демократія по останній страшній війні не може дозволити собі на те, щоб у світі поширювалися недемократичні державні форми.“

Цей тверезий голос із столиці католицької церкви, що мав би бути авторитетним також і для наших католиків, які становлять 99% кількості українських націоналістичних організацій, на жаль, залишається голосом волаючого в пустелі.

Наші націоналісти можуть сказати: „Ми, мовляв, ще не маємо своєї національної держави і тому залишаємось при своїх переконаннях, що єдині забезпечують можливість здобуття тієї держави і при тому своїми власними силами; для нас, мовляв, передусім — держава, а не демократія.“

Але.. ідеї наших націоналістів — не співзвучні з бажанням отих „власних сил“, на які вони розраховують, і, отже, як такі, ті сили в потрібний момент будуть діяти не з націоналістами, а проти них і тим самим і проти нашої визвольної справи. А проте можна погодитися і з націоналістами, але тільки в тім разі, якщо прийняти тезу, що еміграція наша має на меті не допомагати народові визволитися з ярма окупанта, а має намір завойовувати той народ.. До того ж режими залишаються такими, якими вони приходять, тим то в недемократичних державах також і патріоти тих держав не знаходять притулку..

Констатуючи, що ідеологія й тактика наших націоналістів виникають з донцовської „науки“, ми ніяк не можемо погодитися з запевненням п. І. Кедрин, ніби „Не від доктрин залежить розв'язування проблем, а від людей“ і тільки і що „Позитивне розв'язання проблеми консолідації... вміщується знаменито в ряцях ідеологій і програм усіх існуючих таборів, партій, груп“.*

Воюючи здебільшого проти уявних провансальців в українському політичному світі, Донцов, мов той Дон Кіхот, всюди й скрізь бачить ворогів української визвольної справи й безоглядно їх атакує. Він не накидається тільки на дійсних провансальців, бо вони безкритично приймають його концепцію, побудовану лише на волюнтаризмі, концепцію, що ігнорує світову й українську сучасність, що в боротьбі

* І. Кедрин „Бій за соборність українського духа“. „Свобода“, 10, ІУ. 57р.

проти численних ворожих українській справі сил визнає лише лобову атаку.

Зачувши з далекої Канади, що в Європі українці політично зорганізувалися, створивши в складі Державного Центру УНРеспубліки Українську Національну Раду, — Донцов починає „бити на сполох“, бо... УНРада будується на всенациональній базі і до її складу входять також і соціалісти...

Тим часом його учні й послідовники з УГВРади ось так формулюють політичну „платформу“ цієї організації:

„3. Усуспільнення основних природних багатств країни: землі, лісу, вод і підземних скарбів з передачею рільних земель у постійне користування трудовим хліборобським господарствам.

§ И. Удержавлення важкої індустрії й важкого транспорту, передача кооперативним об'єднанням легкої й харчової індустрії. Право широкого вільного кооперування дрібних продуцентів.“**

Хто скаже, що це не соціалістична „Платформа“?..

Але учні й послідовники Донцова мають дві ноги: однією вони стоять на цій соціалістичній платформі, а другою — кивають своїм „хлопцям“, мовляв, бий УНРаду, бо вона соціалістична..

Угаверівці „не добачили“, що їхній духовий батько — Донцов, — воюючи проти ненависних йому демократів, демагогічно заявляє: „... не завагались українські соціалісти подати руку московським більшовикам, коли треба було валити „фашистівський“ режим у Києві 1918 року“,***цебто (додамо від себе) білогвардійсько-поміщицьку так звану „Українську Державу“, що на чолі з ген. П. Скоропадським оголосила федерацію з реакційно-реставраторською Росією...

Тим часом УНРада, що за угаверо-оунівською пропагандою — соціалістична, не декларує соціалістичної платформи, а лише стоїть на платформі вирішування всіх державних справ демократичними методами.

Такі неймовірні речі можливі лише тому, що бандерівська УГВРада претендує на гегемонію в українському політичному світі, хоче бути єдиним національно-визвольним і державним центром і зовсім не хоче ділити прав і відповідальності за справу з коаліцією українських політичних органі-

** З „Платформи Української Головної Визвольної Ради“.

*** Д. Донцов „Московська отрута“, ст. 166.

зацій, що репрезентують українців інших політичних поглядів і входять до УНРади.

Безбатьченки з УГВРади говорять про Українську Самостійну Соборну Державу (УССД), а не про Українську Народню Республіку — державу, що її український народ здобув у кривавій боротьбі і що повинна була б жити в свідомості кожного українського патріота, як символ віри, як маяк, що полегшує знайти шлях до берегів вільної самостійної України.

Нині в зв'язку з усе більшими натуральними розколами в ОУН уже нема тієї УГВР'и, що ще недавно гордо ставила своє металеве чоло перед своїми демократичними конкурентами, але відрижки з золотого періоду її існування, що давались у знаки за доби „таборових держав“, ще довго, мабуть, будуть туманити голови тим, хто, раз повіривши своїм „вождям“, не здібний зревізувати своїх думок і вчинків.

З гідною відповіддю на атаки проти УНРади виступив свого часу тодішній головний редактор газети „Українські Вісті“ (Новий Ульм) — Ю. Дивнич. З властивою йому гостротою він писав: „Спір Донцова з своїми прадавними колегами в соціалізмі нас сьогодні вже не цікавить, бо історичний український соціалізм, як соціально-політична сила, умер на наших очах. Люди цього соціалізму, що ще зацілилися фізично й морально, проробили деяку еволюцію, і не чесно говорити, що вони сьогодні такі самі, як і в дні своєї політичної юності — 1917 року. Прогрес української політичної думки за останні тридцять років полягає якраз у тому, що тепер ні в одній українській національній партії ніякою, навіть найрегулярнішою й найсоліднішою соціально-політичною доктриною не підмінюють основного незрушного постуляту — суверенності крєвних державно-політичних та інших життєвих інтересів нації. Нема вже серед нашої політичної еміграції несамостійників, автономістів і федералістів у розуїнні 1917 року. Українська самостійна соборна держава нині — загальнонаціональне й загальновизнане гасло, що стоїть на прапорах усіх без винятку українських національних політичних груп.“ „...УНРада — це наша загальнонаціональна справа, і не вдасться вже нікому пустити її під лід, наліпивши на неї для виправдання такого злочину зношене налічко старого українського соціалізму.“ І далі: „Хто переступає

через голови ще живих батьків, попираючи їх ногою, той не має майбутнього, бо він зрікся минулого.“

І нарешті: „Це дивна, болюча й трагікомічна картина: людина такого темпераменту й пориву потрапила в замкнене коло і в трясці якогось однобічного паралічу верне несамотовито все в один і один бік, як та вівця, що захворіла на крутіж.“*

Так писав Дивнич 1948 року. Але, як зараз побачимо, не mine багато часу, як він затанцює під ту дудку, на яку прає Донцов і його щирі й послідовні учні.

У створенні політичного туману в українському політичному світі винен, на жаль, не сам Донцов із своїми „ідеями“, що їх він черпає з глибин дикого середньовіччя та що на їх ґрунті побудовано його духове твориво — ОУН. У цій нерозсудливій „праці“ взяли участь люди, що здібні давні діла розцінювати з погляду сьогоднішнього дня, не усвідомлюючи того, що необ'єктивна чи легковажна оцінка діяльності нашого революційного парламенту — Української Центральної Ради — служить тим самим деструктивним цілям. Це можна ілюструвати нарисом щойно цитованого Ю. Дивнича.**

У дальшому викладі ми присвячуємо свою увагу не стільки націоналістам (бо з них багато вимагати не доводиться), скільки людям ніби демократичних поглядів, що до їхнього голосу можуть прислухатися не спокушені в політиці люди, особливо ж молодь, і тим самим можуть зійти на політичні манівці.

Тяжкі жалі за тим, що Українська Центральна Рада, задекларувавши суверенність України, не спромоглася оборонити її перед московським загарбником, і невір'я в сили й можливості української демократії в справі боротьби за відновлення тій держави, штовхнули до табору противників УНРади і того, хто сам доклав не мало праці для регенерації державного Центру УНРеспубліки.

Відомо, що тільки переможців не судять. Щождо переможених, то їх доля не лише вислухувати тверезу й потрібну

* Ю. Дивнич „Проти кого б'є на сполох Д. Донцов?“ „Українські Вісті“ (Новий Ульм), 30. 12., 1948 р.

** Ю. Дивнич „На іспиті Великої Революції 1917-47 рр.“ Вид. „Прометей“. Новий Ульм.

критику, щоб на тому можна було вчитися і вчити діячів наступних поколінь, але вислухувати й галасливу балаканину і навіть звичайну лайку, хоч і оздоблену в патріотичні та революційні шати... Не лише окремі люди, розмахуючи в повітрі кулаками, „доводять“ „провину“ провідників національно-визвольного руху 1917-20 років. Потворились цілі організації наче спеціально на основі „ідеї“ засуду тих провідників та їх діянь. Замість заглибитися в суть справи, щоб дати об'єктивну, а тому й повчальну аналізу, вони висувають голе, нічим не обгрунтоване обвинувачення.

Дивуватися людям з Галичини, що не знали (бо й не могли знати) тієї України, де в основному відбувались ті великі події, не доводиться. Далеко сумніші є, на щастя нечисленні, факти приєднання до безоглядних обвинувачів УЦРади людей, що мусли б знати ту Україну і які той большевизм, що під його ударами загинула наша держава, випробували на своїй шкірі. Тим то писань саме таких авторів не можна обминути мовчанкою.

Сидячи в аж надто затишному куточку Європейських Альп по тридцятьох роках з днів нашої збройної боротьби за свою державність, Ю. Дивнич пише: „Замість кинути з перших днів революції гасло негайного миру й виходу України з війни в її державну самостійність, піти навіть на якийсь час у запілля, але зате втягнути українські маси з перших же днів у боротьбу на життя і смерть за визволення України, соціалісти з Центральної Ради витрачають безліч часу, енергії й соціальної демагогії (?), щоб зломити національне самовизначення українського салдата“.*

Спираючись на професорський авторитет, Дивнич пише: „Проф. Дорошенко присвятив у своїй „Історії України 1917-23 років“** цьому питанню цілий розділ, в якому довів цю тезу убивчими фактами.“***

Ці твердження Дивнича відповідають переконанням Д. Донцова. Останній, знаючи, що й для чого він робить, пише

* Ю. Дивнич „На іспиті...”

** Проф. Дмитро Дорошенко „Історія України 1917-23 рр.” Т. т. I і II, В-во „Булава”, Нью-Йорк, 1954 р.

*** Ю. Дивнич „На іспиті...”

П р и м і т к а. Д. Дорошенко подає напівперевірені відомості про повстан-

на цю тему, хоч і не так красно, як Дивнич, але в такому самому дусі.*

Ми не можемо уявити, як можна було „з перших днів революції“ ставити питання негайного „виходу України з війни в її державну самостійність“ тоді: коли національний елемент активного віку перебував у п'ятнадцятимільйонівій російській армії, що в той час була ще в достатній мірі дисциплінована і в кожному разі здатна для здушення „бунту“; коли Україна, цілими поколіннями напоювана всеросійським духом, була облутана, мов та муха павутинням, московською адміністрацією, або ж тими, хто тягся до „общего котелка“; коли ми не мали (бо й не могли мати) на місцях своєї адміністрації, включно з поліцією, що забезпечує можливість мобілізації війська та постачання, особливо в революційний час, що сприяє масовій дезерції.

Характеризуючи стан нашого суспільства напередодні революції, І. Мазепа пише: „Українська національна свідомість була в той час навіть серед активніших українців ще дуже мало розвинена. Українська національна течія в загальному громадському житті пливла дуже маленьким, ледви помітним струмочком.“**

Для ілюстрації того стану І. Мазепа наводить такі факти: єдиний на цілу Україну щоденник „Рада“ мав ледви три тисячі передплатників (на 40 мільйонів народу! — завважує автор);

як полуботківців, що його вони ніби готували проти Укр. Центр. Ради; рожевими фарбами малює 1-й Український Корпус, що ним командував ген. П. Скоропадський, хоч відразу ж таки зазначає, що цей Корпус незабаром під впливом більшовицької пропаганди втратив бойові властивості... В іншому місці своєї „Історії“ Дорошенко, між іншим, пише: „Всі ті полки й дивізії, що вітали Центральну Раду і присягали їй на вірність, були нічого не варті з військового погляду і навіть небезпечні, бо більшовицька зараза ширилась серед них з кожним тижнем, з кожним днем“ (Т. 1, ст. 199). До того ж Дорошенко вважав за потрібне зазначити (в передмові до 1-го видання „Історії“) таке: „...я не претендую... на безстороннє їх (подій того часу — І. С.) освітлення. Як свідок і близький учасник подій, я не міг писати про них холодно-безстороннє.“ Зате Ю. Дивнич не лише приймає написане Дорошенком за „чисту монету“, а ще й додає... від широкого серця, а не від холодного розуму, що вимагається від поважного публіциста.

(А в т о р).

* Див. напр., його статтю „Безідейні суєслови“ у збірнику „Московська отрута“, ст. 163-164.

** І. Мазепа „Підстави нашого відродження“, ч. II, ст. 146, вид. „Прометей“

при виборах до міських органів самоврядування в умовах повної свободи виборів, улітку 1917 року українці спромоглися надіслати депутатів у Катеринославі — 10%, у Житомирі — 9%, в Одесі — 5 і лише в одному місті Києві — столиці України — 20%... Отже, міста, що їм у сучасному світі належить провідна роля в житті, були не в українських фруках.

Сам пізніший ультрасамостійник Д. Донцов напередодні революції писав: „За сьогоднішніх обставин перед Росією стелиться одна дорога: дорога повільної еволюції в сторону конституціоналізму.“***

Навіть народи колишньої Російської імперії, що були ліпше від українців підготовлені до державного життя, устами своїх представників на З'їзді Народів у Києві 1917 року висловились за перебудову Росії на федеративних основах.

Щодо сьогоднішньої України, то вона виросла настільки, що вже не буде потребувати московської чи будь-якої іншої „няньки“...

Та не лише тепер, але й тоді були гарячі голови, що вимагали негайного оголошення самостійности України, але їм, пам'ятає автор цих рядків, Симон Петлюра спокійно завважував: „Треба мати гаряче серце, але холодний розум“... І Петлюра мав для того підстави.

Дати негайно мир УЦРада, очевидно, не могла, бо її ще в самому зародку зліквідували б ті, хто стояв за війну до переможного кінця. У Києві це готовий був виконати своєю залогою московський намісник полковник Оберучев. Для доказу цього, мабуть, досить такого факту: коли Перший Український Полк ім. гетьмана Богдана Хмельницького виступав на в с е р о с і й с ь к и й фронт, його обстріляли ще в Києві добірні московські частини — кірасири, що становили основу київської залози.

Можна було спробувати не дати своїх мас большевикам, давши селянам землю, а фабрики робітникам і при тому ще швидше, як це обіцяли большевики, але випередити останніх (якщо взагалі це було б можливе фізично) — означало б стати на шлях ультрабольшевизму, що (абстрагуючись від нашої принципової негації большевизму) неминуче викликало б вороже до нас наставлення з боку майбутніх упо-

*** Д. Донцов „Сучасне політичне положення нації”, вид. 1913 р.

рядників повоєнного світу, натурально спричинило б ліквідацію єдиного національного фронту, що тоді перебував у здоровому, хоч і зародковому, стані, і в першу чергу з того фронту виломився о дивничів ворожбит — проф. Д. Дорошенко. І, нарешті, така політика завела б на шлях Скрипника-Хвильового з їх ілюзією „самостійної советської України“..

Правда, в іншому місці свого нарису Дивнич висловлює сумнів щодо можливостей тодішніх українських „тітоїстів“ з УКП.

Комуністичний маршал Тіто може сидіти на своєму престолі завдяки всесильній Америці, тим часом як володарі світу 20-х років — держави Антанти, як також і США, були рішучими противниками самостійної Української держави. Це можна ілюструвати хоча б фактом їхньої військово-технічної допомоги біломосковським єдиноділимцям в особах Колчака, Денікіна, Юденича; тим часом як поранені в боях з большевиками українські вояки не мали навіть марлі для перев'язування ран не лише від Антанти, але навіть від такої гуманітарної організації, як Міжнародній Червоний Хрест, не кажучи вже про те, що зброю й набої наш вояк мусив здобувати у ворога, в боях...

Ю. Дивнич далі пише: „Українські маси вийшли на арену 1917 року з колосальною власною енергією. Найбільше чудо 1917 року в тому, що велетенська маса виявила тенденцію обертатися навколо українського сонця, навколо власної осі, а не чужої“.*

Як активний учасник тих подій, що перебував тоді серед українських мас, одягнених у сірі військові шинелі (Дивнич тоді ще їздив верхи на патичку і тому мусів би бодай поінформуватися в живих ще учасників революції), я погоджуюся з Ю. Дивничем, що „українські маси... вийшли з колосальною енергією“. Але, як я бачив, та енергія була спрямована на закінчення безглуздої тяжкої війни, на ліквідацію умов, що породжують будь-які війни (згідно з гаслами, що їх було голосно чути з півночі — від московсько-большевицьких чарівників“.. Отже, не тому „соціялісти з УНРади“ оголошували демобілізацію армії, що вважали „ганебним для своєї соціялістичної інтернаціональної чести розбудовувати Українську Армію“,* а тому, що українські маси в сірих

* Ю. Дивнич „На іспиті...”

шинелях „виявляли тенденцію“ обертатись не так навколо національного, як навколо большевицького або неутрально-го (що в такій ситуації — однаково) сонця..

Цікаво відзначити, що, копіюючи зміст і, хоч погіршуючи стиль Дивнича, відданий послідовник „вожда“ С. Бандери, І. В-к в органі своєї політичної групи на цю тему пише так: „Український народ, за термінологією соціалістів маси, вийшов на арену в 1917 році з колосальною національною енергією. Вже з перших днів революції нація почала обертатись навколо своєї осі, відштовхуючись від Петрограду й Москви.“**

Для іншого оунівсько-дивничівського послідовника також „цілком ясні“ причини нашої поразки в національно-визвольній боротьбі 1917-20 років. Він пише: „Як хтось питає: як це все ж таки сталося, що український народ революційних 1917-19 років не визволився з московсько-імперських кайданів? — то наша відповідь одна: національно-свідома частина українського суспільства повірила, що чудодійна революція перетворила кайдани на братні обійми, і для реалізації наших омріяних постулатів „волі й долі“ нам досить самих лише прекраснодушних слів.“***

Отже, Ю. Дивнич може бути задоволений: він має гідних наслідувачів. Та він, як ми вже бачили, має також і наставників. Якийсь напівмітичний Полтава, що на еміграції через УГВРаду пропагує соціалізм, твердить, що українській інтелігенції її соціалістичні погляди перешкоджали стати на самостійницький ґрунт, і це, мовляв, і спричинило нашу поразку в національній революції.****

Ще раніш, слідом за гетьманцем С. Шеметом, оунівець Ярослав Оршан писав: „Український національний рух серед вояків українців у російській армії прибирає величаві розміри. З метою узгіднення цілої акції відбувається І-й Всеукраїнський Військовий З'їзд 18-21 травня 1917 року, скликаний клубом ім. гетьмана Полуботька з участю 700 делега-

** І. В-к „Сорок років тому“, „Вісник“ ч. за червень 1957 р. Вид. 00ЧСУ Нью-Йорк.

*** Б. Сивенко „Проти гіпнози „великих слів“. Газ. „Свобода“, 27. червня 1957 р. Джерсі Сіті. США.

**** „Позиції українського визвольного руху“. Збірник. Вид. „Пролог.“ Мюнхен. 1948 р.

тів, що репрезентували 900 тисяч озброєних, національно свідомих і революційно наставлених українських вояків на фронті, у флоті і в запіллі. І тут приходять перші удари з боку соціалістичної Центральної Ради, що докладає всіх зусиль, щоб не повстала українська національна армія“.*

Таким отруйним зіллям українські націоналісти в Галичині довгі роки годували своє членство і все українське громадянство!.

І. Мазепа в „Підставах нашого відродження“ цілком слушно запитує таких галицьких писарів, чому ж Галичина, що нею правила подібні до Ярослава Оршана патріоти — не соціалісти — не спромоглась вибороти самостійности після розвалу Австро-Угорської імперії?..

Можна зрозуміти оунівсько-гетьманських писак, що фальшують нашу історію, пристосовуючи її до своїх ідеологічних і партійних потреб. Але зате ніяк не можна зрозуміти позапартійних публіцистів, що для них історична правда мала б бути найдорожчою, бо сказано ж: пізнайте правду і правда визволить вас...

Симон Петлюра, аналізуючи шлях, пройдений ним, як Головою Держави й Головним Отаманом її військ, пізніше в листі до одного із своїх генералів писав: „Для мене вже з початку нашого руху яким було, що наші національно-державні змагання повинні перейти до в г і (підкр. тут і далі — С. П.) щодо терміну і тяжкі своїми пробами митарства, поки ці змагання в певні державні форми скристалізуються. Всі З'їзди українські, в тім числі й військові, були для мене п о к а ж ч и к о м н е с и л и (реальної й зорганізованої) нашого народу, а демонстрацією національних емоцій, які це треба було мільйоновим масам усвідомити і які повинні шляхом послідовної боротьби перетрансформуватися в певні волеві рухи української нації, в певні акти боротьби за свої національно-державні змагання. Спочатку я мав ілюзію, що з'їзди ці можна використати для організації національної сили. Але швидко переконався, що вони тільки „празникова одіж“, і що треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності.“ *

* „Позиції українського визвольного руху“. Збірник. Вид. „Пролог“. Мюнхен. 1948 р.

** Ярослав Оршан „Розвиток української національної думки за сто літ“ (стаття в альманахові „Ідея в наступі“, стор. 95, 1938 р.

Так оцінює тодішній моральний стан і настрої мас той, хто буквально на своїх плечах виніс тягар національно-визвольної революції. Так дивиться на наші славні 1917-20 роки той, кого шанують тепер навіть його противники (хоча останні шанують, очевидно, на большевицький взірець: як ікону, а не як того, хто вказує шлях до нашого, за висловом С. Петлюри, „національного Ханаану.“

Дивнич бачить, що „...значні прошарки українського суспільства зрослися з панівною російською системою, що саме ця система вже загіздилася всередині українського світу і надає нашим визвольним змаганням внутрішньо-революційного характеру.“**

Додамо до цього: на пам'ятнику Богданові Хмельницькому, де, до речі, гетьман показує рукою на північ, упродовж десятиліть тримався напис: „Богдану Хмельницькому — единая неделимая Россія“. Цей напис був знищений тільки за часу нашої державности...

Отже, очевидно, й сам Дивнич повинен був би усвідомити, що в тих умовах вимагати від УЦРади „...кинути з перших днів революції гасло негайного виходу України в її державну самостійність“ було б згубно. У кожному разі такі заходи спричинили б нашу негайну поразку, і ми не могли б мати навіть актів 22-го січня 1918 й 1919 років.

Знаменитий державний діяч Великої Британії Дізраелі писав: „Запорука успіху — в незмінності мети.“ Ю. Дивнич знає, що політичною метою дореволюційних українців була автономія України в складі Російської держави. Щонайменше надто дискусійним є питання, чи можна було від того покоління, що діяло в умовах царського абсолютизму, вимагати чогось більшого. Але щодо діячів УЦРади, від яких Дивнич вимагає у 1917 році негайного проголошення самостійності України, то ця вимога рівнозначна вимозі до неможливого, щоб воно робило акробатичні трюки...

Якої сили антимілітаристичні настрої панували тоді в салдатських масах, можна бачити з того, що навіть предтечі українського націоналізму — Українська Партія Самостій-

** Ю. Дивнич „На іспиті...“

* „Лист Головного Отамана Симона Петлюри до одного з його генералів“. Журнал „На слідах“ ч. 1, 1955 р., Льос Анжелес, Каліфорнія, США (див 52 ст.)

ників-соціалістів,^{***} що, до речі, організаційно оформилась лише в кінці грудня 1917 року (коли вже большевицькі гармати гриміли під Києвом!), у своїй партійній програмі мусіла записати слова про „знесення постійного війська на Україні“^{**}

Отже, яка сила в таких умовах могла б відірвати зфанатизовані маси, що ждали чуда, — як красно пише сам Дивнич, — від ідеї єдиної світової держави, що, звичайно, механічно знищить усякі війни і навіть причини їх виникнення..., і приєднати ці маси до ідеї якоїсь там невідомої їм „самостійної України“?..

І в дальшому своєму викладі Дивнич знаходить об'єктивні причини сумного кінця нашої боротьби 1917-20 років. Він пише: „Українські партії в умовах царату не могли вирости в організаторів іраціонального стихійного „соціального хотіння“^{**} мас.“ І далі: „...треба знати, що вони мали за собою 250 років „пропащого часу“ і не мали свіжої політичної традиції та досвіду. Зате проти них стояв могутній ворог — отих триста років московської традиції будівничих многонаціональної імперії.“^{****}

І. Мазепа в „Підставах нашого відродження“ відзначає, між іншим, що в розмові з Антоновичем Міхновський сказав, що він „благає не підіймати в той час (літо 1917 р - С.П.) питання про самостійну Україну, інакше московське громадянство нас знищить без останку, бо ж боротьба з цими кадетами*/ тяжча, ніж була з царським урядом.

Роздумуючи з перспективи часу над нашою революцією 1917-20 років, можемо сказати, що тоді провідники визволь-

^{***} Звертаємо увагу всіх „неодемократів“, що навіть Міхновський тоді належав до соціалістичної партії, бо в той час на всій території колишньої Російської імперії політичному діячеві не соціалістові не можна було на люди показатись.. Автор

^{*} „Українська Партія Самостійників-соціалістів“. Відень, 1920 р.

^{**} Вираз другого дивничего „божка“ В. Липинського.

^{****} Дивнич „На іспиті...“

^{*/} Партія російських конституційних демократів, що мала тоді владу в Росії. (Автор).

ного руху зробили далеко не все; зокрема не приділили належної уваги організації добірного, хоча б і нечисленного, війська. І проте ми маємо підстави твердити, що Дивнич з усіма його вчителями й послідовниками не побачив тепер того, що ще за кілька десятиліть до революції передбачав великий Шевченко, пишучи про те, „як Україну злії люди присплять, лукаві, і в огні її окрадену збудять..“

Обвинувачення, що їх кидає Дивнич на адресу провідників УЦРади (хоч він і значає, що для нього була „важлива проблема не вини і кари, а проблема „рушійних сил революції“), не мають підстав, бо провідництво є похідна від загальних об'єктивних обставин, а в тому й загального стану готовності до реалізації тієї чи іншої акції всього суспільства, а в тому — й народніх мас „Накидати народові передчасно форми державности було б небезпечним — вони не витримали б іспиту, а сама ідея державности скомпромітувати себе могла б на довгі роки!“*

Це все тим більше правильно, що „приспаному й окраденому“ народові довелся мати справу з ворогом, що йшов на нашу землю з надто принадними радикальними гаслами. Супроти такого ворога не міг уціліти слабосилий зародок нашої державности при найбільших наших зусиллях. Приклад Польщі та прибалтійських лімітрофів, що його дехто висуває на доказ можливости створення нами тоді самостійної держави, не може бути переконливим, бо: по-перше, ці держави не мають такої економічної вартости для московської імперії, яку має Україна, по-друге, польський і балтійські народи мали підтримку від усесильної тоді Антанти, чого, як ми бачили, не мали українці.

Серед „рушійних сил“ революції Дивнич цілком справедливо вказує на чинник соціально-економічного порядку, чого багато з наших публіцистів не хочуть бачити. Разом із тим він висловлює дивні думки про можливість застосування в життя консервативно-монархістичної концепції В. Липинського (це в дні революції, що на першій своїй стадії проходила під гаслом ліквідації монархії); або слідом за тим самим Липинським висловлює думку про можливість консо-

* „Лист Головного Отамана”...

лідації хліборобського стану, що мав би включати і пана поміщика й сільського наймита...

Дивнич робить більші докори діячам УЦРади, аніж справді антиукраїнській гетьманщині Скоропадського.. Вдумливий дослідник нашої історії 1917-20 років мусить разом із автором цих рядків прийти до висновку, що кінець нашої нещасливої революції прийшов з днем приходу до влади на Україні ген. П. Скоропадського, що, спираючись на багнети німецько-білогвардійської военщини, поробив смуги на спинах українських селян...

Підкреслюючи нашу загальну невідготовленість до революційних подій, ми з сумом констатуємо, що ті, хто, замість зорганізовано ставити чоло вандалам ХХ-го століття, йшли на їхні принадні обіцянки, кидаючи зброю, оголошуючи перед тими вандалами нейтралітет або й приєднуючись до них, за що їм пізніше віддячено сибірською каторгою, голодовою смертю, колхозно-стаханівською панщиною...

Можемо ми з гіркою іронією констатувати також, як могутні тоді Франція та Англія в своєму бажанні зберегти могутню Росію неприязно поставились до національно-визвольних рухів поневодених Москвою народів і тим сприяли утвердженню в тій Росії большевизму. Нині вони пожинають плоди своєї неfortunної політики...

Підсумовуючи дискусію на тему „провини батьків“, ми можемо сказати: наша неминуча поразка в 1917-20 роках — то передумова майбутньої нашої перемоги, бо „кров, пролита за батьківщину, не засихає“ (С. Петлюра).

В часі останньої світової війни західні альянти зробили спробу висадку своїх військ на півночі Франції. Спробата, як відомо, закінчилась поразкою. Але та поразка згодом перетворилась на перемогу, бо вона збагатила альянтів досвідом десантних операцій і, відтягнувши гітлерівські сили з інших діляниць фронту, — забезпечила в дальшому переможний наступ протигітлерівських армій.

Ми в наслідку національної революції маємо Українську державу, що її ворог мусів створити. Тим самим, надалі наша боротьба полегшується, бо тепер наше завдання лише власти свій національний зміст у ту державу.

Так повинні були б оцінювати нашу національну революцію українські патріоти!

Ми дещо детальніше зупинились на писанні Ю. Дивнича (що, як ми бачили, містить в собі чимало суперечних думок), бо це писання, як не як діяча демократичного табору, може бути використане у цілях боротьби проти історичного спадкоємця УЦРади — Державного Центру УНРеспубліки, як центру єднання по-сучасному думаючих національних елементів.

Не могли ми поминути й духового батька ОУНу — Д. Донцова, бо: „...поруч з фізичним і моральним знищенням нашого національного активу ворожими нам зовнішніми силами, між нами ще й досі блукають „тіні забутих предків“, що духово калічать нашу молодь безвідповідальною пропагандою всяких ідеалів „темного середньовіччя“, „моралі сильних“ і т. д. З цими пережитками доби між двох світовими війнами треба належно розрахуватись і повласти їх туди, де їм місце: до історичного архіву. Досить цього політичного примітивізму, він лише руйнує нас всередині й дискредитує назовні, перед світом“...*

В період між двома світовими війнами, крім Донцова з його теорією буйного націоналізму-волюнтаризму, діяв В. Липинський, що в своїх „Листах до братів-хліборобів“ намагався повернути колесо української історії назад.. Ми не маємо наміру аналізувати тут цей твір, м'яко кажучи, несучасний. Але, оскільки на еміграції чимало наших публіцистів вважають за свій обов'язок посилатися на „державницьку“ філософію цього автора, то ми змушені сказати й своїх пару слів.

Розуміється, що факт приєднання до українського національно-визвольного руху людини неукраїнської крові, але що живиться українськими благами, до того ж людини з вищої соціальної верстви, тоді коли, за малими винятками, „рідні пани“ пішли на службу до панівних над українським народом націй, такий факт надзвичайно відрадний, і він робить велику честь цій людині.

Липинський виступає, як безперечний український патріот і державник, коли він пише: „Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути.“* Або, коли він пише, що державу треба будувати не „на знищенні живих

І. Мазепа „Підстави нашого відродження”.

реальних українців — українців таких, яких ми одержали від нашої природи і нашої дотеперішньої історії.“*** Або, що для патріота і особливо з провідної національної верстви обов'язкові такі психологічні риси, як віра в справедливість, законність і необхідність своїх хотінь та своїх вчинків, завзяття, витривалість і непохитність, здатність до жертв, сміливість і здатність на ризик, рішучість і певність себе, а також поняття чести, вірності, великодушності, правдомовності ***

Але коли Липинський пише: „Без морально здорових і до громадської роботи здатних останків, як помосковленого, так і спольщеного дворянства, не може бути створена нова хліборобсько-селянська провідна верства, не може бути об'єднаний нею хліборобський клас, а значить не може бути об'єднана українська нація і зорганізована Українська Держава“,**** то це щонайменше — архаїзм. Бо, очевидно, що про сучасну Україну нема чого говорити як про країну хліборобську. Сучасна Україна вже має характер переважно індустріальний і розвиток її господарства в цьому напрямку гарантований її природними й людськими ресурсами та іншими даними. Щождо можливих господарів землі Української, то ними вже ніколи й ні за яких обставин не будуть пани поміщики: ними будуть селяни-трудівники, що з допомогою своєї інтелігенції, на яку Липинський нацьковує духову голоту, зуміють добре господарювати і будуть кращими громадянами держави, аніж чужонаціональні поміщики...

Пропагована від Липинського „трудова монархія“, в нашій уяві виглядає, як круглий квадрат або смажена крига... І взагалі, на „хлопський розум“, здається, що Липинський появився на світ із запіненням на добру сотню років і тому й його філософія може мати для нас лише певний історичний інтерес.

З усього довгого писання Липинського пеною уваги, як ми вже згадали, заслуговує проблема національної еліти, хоч

* Вячеслав Липинський „Листи до братів-хліборобів“, ст. XXXIX. Вид. „Булава“. Нью-Йорк, 1954 р. (До стор 57).

** Там таки ж, ст. 356.

*** Там таки ж, част. IV. листи: 32 і 33.

**** Там таки ж, ст. 76.

це, взагалі кажучи, ніяке політичне відкриття. Але й цю проблему Липинський розв'язує надто своєрідно і, на нашу думку, нераціонально. Вербуючи тую еліту виключно серед „продуцентів та войовників“, він, таким чином, усуває від державної праці значні кадри інтелектуалів, що, принаймні в сучаснім періоді, не належать до названих груп населення.

А вже нема що говорити про погляди Липинського на інші проблеми державного будівництва. От, наприклад, Липинський вважає, що Українську Державу можна збудувати лише в союзі з Московщиною та Білоруссю (розуміється, пансько-поміщицькими, що мали б, на думку Липинського, прийти на зміну советського режиму)... Ми знаємо, як український народ зреагував на гетьманський союз з реставраторською Московщиною 1918 року.. І на іншу реакцію нема підстав розраховувати і в майбутньому.

Республіка, демократія, парламентаризм для Липинського --- синоніми анонімного капіталу.* І т.д. і т.п.

„Всяка інтелігентська демократія — це послушне знаряддя інтернаціонального капіталу“ — пише Липинський.** Щодо демократичної інтелігенції спеціально української, то для неї Липинський не знаходить інших епітетів, як тільки хама, шакали, дєрвіші, дейнеки, опришки і т. д. І в цьому він має щирою союзника в собі єдиного „безгрішного“ патріота — Д. Донцова... Большевизм, поставивши на чолі місце в суспільстві лише одну свою „непомилну“ партію і відсунувши інтелігенцію на підрядне становище та пригнітивши її політично й морально, викопав прірву між нею й народом; тим самим він спричинив народження горезвісного в нашій сумній історії „царя-голоти“. Ідеолог і теоретик українського монархізму, що йому мав би бути властивий тверезий конструктивний підхід до всіх державно-національних справ, — своїм писанням поглиблює викопану большевизмом прірву і сприяє розмноженню й плеканню „царя-голоти“...

Сучасні, принаймні європейські, монархи співдіють з парламентами і тому відіграють певну конструктивну роль в своїх державах. Малюючи в своїй уяві монарха і монархію, як щось ідеальне і разом із тим немилосердно картаючи пар-

* В. Липинський „Листи...“ Ст. XXXIX, 362

** В. Липинський „Листи...“ ст. L, 34.

ляментаризм, Липинський у своїй філософії виступає не як сучасний тверезий державник-монархіст, а як сучасний „закукурічений“ партієць...

На жаль, у писаннях Липинського вбачає „глибокий ум“ і популяризує їх, зокрема серед молоді, дехто з наших публіцистів також і з демократичного табору.

За націонал-большевизм (шовінізм), що діє під гаслом „Україна — для українців“, Липинський справедливо охрещує Д. Донцова на Мітьку Щелкопорова, що „з нахабством революційного московського сміття шукав легкої кар'єри серед „дурних хахлів“.* Але в боротьбі з українською демократією та її організаціями, як ідеолог монархізму, так і ідеолог націоналізму, знаходять спільну мову. На цій „глибокій ідеї“, власне й будується нехить і навіть ворожість, як монархістів-гетьманців, так і націоналістів усіх відтінків до Державного Цент. УНРеспубліки. І на цьому ж таки тримається, наскільки зворушливий, настільки й ненатуральний, альянс ОУН (революційної) з принциповими противниками всякої революції — гетьманцями...

Якщо Ю. Дивнич в оцінці нашої боротьби 1917-20 років помилився, а далі, натурально, зробив неправильні висновки для свого становища в наші дні, то цього не можна сказати про деяких інших наших національних діячів, що шкутильгають на другу ногу.

Вони не дооцінюють шкідливих діл наших націоналістів та монархістів, що провадять, по суті, розкладницьку роботу серед еміграції. Тим часом невиразне ставлення до деструктивних елементів, а тим більше, потурання їм, здібне лише підносити їх на дусі і тим самим сприяє згущенню внутрішньо-емігрантського політичного туману.

Тут ми маємо на увазі, наприклад, теорію,** згідно з якою для української сучасної політики визнається рівноправність і різнозначність монархічної, демократичної й провідницької отаманської ідеї. Всі вони, мовляв, традиційні українські і однаково „творчі й організуючі сили“. При тому не дається належного розшифрування кожної з тих ідей і тому зали-

* В Липинський „Листи...“ Ст. XX.

** Д-р М. Шлемкевич „Українська синтеза, чи українська громадянська гійна“. Вид. „Життя і мислі“, 1949 р.

шається незрозумілим, який зміст вкладається в кожному з них. Отже: незрозумілим залишається, якого типу монархію мається на увазі-англійського, чи, приміром, „блаженної пам'яті“ московської; мали б бути провідники — типу Богдана Хмельницького, Петлюри, чи, може, Леніна, Гітлера, чи якогось іншого Чингіз-Хана.. Знаючи автора теорії як людину далеко від позитивного сприймання вождівства останнього гатунку, ми разом із тим на підставі неясних формульовань не можемо відпекатись від припущення, що автор не схильний ототожнювати наших сучасних „вождів“ з чужими.

Щодо монархічної ідеї — не підкреслено, що східні монархії (а ми таки багато де в чому — східний народ) мають тенденцію перетворюватись на деспотії.. Яскравою ілюстрацією цього була в нас монархія Скоропадською уже за наших днів...

Дотепний Бернард Шов якось пропонував політикам переглянути політичну термінологію, бо в ті самі слова люди вкладають неоднаковий зміст. Але на нашу думку, краще було б відмовитись не лише від форми (вислову), але й від самого змісту понять, що можуть відстрашувати й відштовхувати.. Нам у зв'язку з цим пригадується большевицька демагогія часів нашої революції: вони солдатам розшифровували слова „Генеральний Секретаріат“ (УЦРади) так: то, мовляв, групка генералів, що секретничають і, звичайно, секретничають проти інтересів народу...“

Помилки російської керенщини та передгітлерівської німецької демократії, здається, повинні були б змусити нас уточнити зміст терміну „демократія“. Бо чи ж можна, справді, залишитись при такому, явно застарілому, розумінні цього поняття, як от таке: „Демократична ідеологія містить у собі невід'ємні від неї принципи про співпрацю з усіма елементами суспільства на базі щирої виміни думок, конечних компромісів окремих клас і політичних напрямків та підпорядкування меншости постановам більшости, але при збереженні й пошануванні меншости. Це демократична база кожного національного чи громадського представництва, на якій можуть зійтись демократи навіть з недемократами...“*

* Никон Наливайко „Українські демократи на практичних іспиті“, ст. 2, збірник „Вільна Україна“, ч. 15 1957 р.

Таке розуміння терміну „демократія“ — справді прогресивне, конструктивне й „демократичне“. Але чи можна повністю його триматись тоді коли констатуємо, як це робить усупереч самому собі автор наведеної цитати, що: „Від недемократів хіба (бо — І. С.) ніхто тверезий не міг сподіватися того, що вони будуть зміцнювати зовнішній престиж і внутрішню силу УНРади. Сама бо ідея УНРади, як демократичного центру, ворожа недемократичним ідеологіям.“**

Країна, що зазнала не лише економічної руїни, але й світової ганьби через існування в ній недемократичного режиму, — Німецька Федеративна Республіка, — заборонила правне існування недемократичної компартії. Така поведінка не меншою мірою личила б, здається, й народові, що бореться за право на державне існування...

„Наша демократія буває часто такою ж нетерпимою і так само змагає до своєрідного тоталізму“ — пише в своїй „Синтезі“ д-р Шлемкевич. Не знати, що саме має на увазі автор. Але, якщо, на його думку, однакову рацію має і той, хто боронить демократію, і той, хто її нищить, то тоді ми не помилились у своєму попередньому припущенні.

І одначе ми не хочемо припускати, що автор потребу організованості, звичайної дисципліни, ототожнював з потребою тоталітарного чи авторитарного провідництва. Бо не лише ми, але й автор „Синтези“ знає, що хоч останні політичні методи надаються для створення потрібного для боротьби „кулака“, але ж для створення його (якщо вже про те мова) потрібні підставові дані, що їх мали, приміром, Ленін чи Гітлер, а що найголовніше — від тих „кулаків“ страждають цілі народи, а в тому часто й самі їх творці...

Ми не хочемо, щоб наша демократія повторювала трагічний досвід демократії російської, що поставила єдину безконтрольну партію на місце горезвісного корпусу жандармів, чи досвіду німецької демократії, що дозволила Гітлерові стати фюрером, і тому й „прискіпуємось до слів“ шановного автора „Синтези“...

Віriamo, що наша демократія саме так розуміє своє місце й призначення в українському політичному світі і в відповідні моменти буде чітко відрізнити чорне від білого, не боячися закидів у „демократичному тоталізмі“... І нас не страшить, а тільки дивує, тривожне запитання, що його ставить

** Никон Наливайко „Українські демократи на практичній іспиті“, ст. 2, збірник „Вільна Україна“, ч. 15 1957 р.

автор у заголовку свого твору...

Із широкого прагнення синтезу в душі М. Шлемкевича у такого поважного чоловіка, як Віктор Доманицький, виникає чудернацьке бажання бачити „пам'ятник великій українській національній революції з трьома українськими національними постатями, що стояли б на постаменті обнявшись: Скоропадським, Петлюрою й Коновальцем“.*

Автор за ідею своєї статті взяв ідею з книжечки російського патріота А. Чайнова „Путешествие моего брата Алексея в страну новой утопии“. Герой цього твору Чайнова, що по кількох десятиліттях після революції 1917 року приїхав з-за кордону до відбудованої Москви, звернув увагу там на пам'ятник з зображенням трьох постатей — лідерів колись непримиренних політичних напрямків — Мілюкова, Керенського й Леніна. На здивоване його запитання йому відповіли: „Для нас це не грає ролі, в яких взаєминах між собою були вони за життя. Для нас вони всі — вожді великої російської революції, яка схвилювала-сколихнула російський народ і збудила його з вікового сну...“

Отже, для нашого автора не має значення, що автора „Путешествия“ — відомого професора, большевики розстріляли (ми певні, що коли б Чайнов спромігся воскреснути-він би анулював свою книжечку...); не має значення для нашого автора й те, що большевики відновили таки не національну Росію, а, замість неї, якесь інтернаціональне кубло, хоч для цього й пішли на поступки російському патріотизмові й шовінізмові; не має значення для нашого автора й той факт, що Скоропадський 14 листопада 1918 року „анулював“ ІУ-й Універсал УЦРади про державну суверенність України такими словами своєї „Грамоти“: „Йї (цебто Україні І. С.) належить виступити в справі утворення всеросійської федерації, якої кінцевою метою буде відновлення великої Росії“; не має значення для нашого автора також і те, що при всіх заслугах полк. Коновальця, як українського військовика, створена й очолювана ним політична організація своєю ідеологією й практикою йшла, а відламки цієї організації й тепер ідуть в розріз з ідеалами, що написані на прапорах Української Народньої Республіки, якій свого часу служив також і полк. Коновалець...

Для нашого автора головне — синтеза, єдність, „згода в

* Віктор Доманицький „Постаті, що цементують націю“. „Свобода“ 25. жовтня 1957 р.

сімействі"... З приводу такої згоди веселої пісеньки, як відомо, співав також і пан Возний з „Наталки Полтавки“, якому і в голову не стукнуло, що ту згоду побудовано на руїнах його солодких мрій про родинне щастя...

Отак не хитро й не мудро мав би „цементувати“ українську націю наш шановний автор.

Щойно згадана „Свобода“, що охоче дає місце на своїх шпальтах далеко не сучасним і не завжди національно-конструктивним думкам, вмістила статтю п. н. „Мораль і фатум історії“.* Цю статтю її авторка присвячує критичній оцінці статті російської емігрантки Є. Кускової. Остання — виразна єдинонеділимка і до того ж настільки „ліва“, що не може дозволити активного виступу проти большевизму, в одній із своїх статей, між іншим пише: „Яка б влада не володіла країною, — світ не може відкидати цієї влади, не може відкидати народу, що гнеться під тією владою. Мені не раз доводилося спростовувати формулу цілковитого відмежування влади від народу.“

Слідом за цією московською „большевианкою“ наша авторка і московське загарбництво, і московський месіанізм, і московський большевизм, а отже й усі його злочини приписує російському народові, як такому. Вона пише: „... розбишацтво, посилене тільки большевиками, триває 450 років в ім'я інтересів російського народу, його стану володіння, і є ніщо інше, як тільки вияв прагнень російського народу, російського імперіялізму..“

Читач відразу бачить, як авторка змішує вершника й коня, на якому той їде... Кускова належить до тих людей, що віддали не мало своїх сил для революції проти царату, що, нарешті, й здійснилась. І якщо для неї в царській Росії не існувало єдності народу й влади, а сьогодні в її уяві існує єдність народу й правлячої большевицької кліки — то це справа її здібностей логічно мислити, може, справа її сумління, чи сьогоднішніх політичних переконань, що диктуються потребою збереження єдиної й неподільної Росії, хоча б і в советській формі.

Авторка не завдала собі труда дошукатися безпосередніх причин виникнення большевизму, що ними є царсько - поміщицький режим, політичне безправ'я, безкультур'я й еко-

* Галина Журба „Мораль і фатум історії“. „Свобода“, 25-27 січня 1956 р.

номічні злидні народніх мас, а для так званих „іногородців“— ще й національний гніт і, нарешті кривава й безглузда війна 1914-1917 років, що при тому ж тривала не тільки до лютневої революції, але й після неї.

Авторка помиляється, коли твердить, ніби російський народ беззастережно прийняв большевицький режим, бо хто ж тоді робив тамбовське і кронштадтське повстання? Большевицька так звана революція, що в ній, до речі, взяла участь також солдати і інших національностей імперії, почалась у Петербурзі та Москві. Це — факт. І пояснюється він, очевидно ж, тим, що ці міста були найбільшими культурними й економічними центрами країни, де для революційних спалахів є завжди найсприятливіші умови. Що б же мала сказати авторка тоді, коли б такими центрами були, скажімо, Київ та Харків (бо тоді б же з них починалась революція...)?

Специфічні політичні й соціальні умови Російської імперії, зокрема, як це слушно зазначає у „Підставах нашого відродження“ І Мазепа, нерозвиненість у ній середньої соціальної верстви та існування на селі відомої „общини“, творили сприятливий ґрунт для большевицької революції. Але ці самі умови в великій, якщо не в повній, мірі існували й на теренах не російських народів імперії. Згадати хоча б те, що до революції на Україні з 40 міль. гект. орної землі селянам належала лише половина її, і нею лише половина селян володіла на правах приватної власності, а рештою — на московський лад — лише користувалась. От ця „неприв'язаність“ до землі робила селян пролетарями, що не мали духової сили дати належну відсіч большевицьким принадним гаслам.

Міський робітник у царській Росії мав 60-ти годинний а то й довший робочий тиждень і, не маючи права організуватися в професійні спілки, повністю залежав від свого прадавця.

Авторка повинна була б знати, що в поняттях західного світу, хоч би як було нам прикро, і народ, до якого й вона належить, то все (принаймі так було в період нашої революції)— народ руский... І цей світ знає, що лише мала частина цього народу активно боролась проти большевизму, а решта — цілими дивізіями оголошувала неутралітет в об-

личчі озброєних різнонаціональних, а в тому й українських, червоногвардійських ватаг... Інша річ, що український народ більше, як народ російський, зазнав і зазнає нещастя від большевизму, втративши велику частину своєї провідної інтелігенції та найбільш активних селян по тюрмах і концетраках та великі мільйони виморених голодом селян без різниці майнового стану. І це робилося в ім'я соціалізму й комунізму, чи московського імперіялізму, може і в ім'я російського народу. Але чинив ті злочини не російський народ, а большевицька, може й російська патріотична еліта. Автор цих рядків, що довгі роки прожив у середовищі російського народу, може посвідчити, що той народ у своїй масі гостро наставлений проти большевицької влади і її режиму.

Авторка повинна була б знати, що в дні так званої большевицької революції, політичний штаб її складався не з росіян. За винятком самого Леніна й таких другорядних фігур, як Луначарський, Калінін, Риков тощо, головними штабістами большевицького „октября“ були такі неросіяни: як Троцький, Зінов'єв, Каменев, Свердлов, Уріцький, Володарський, Смідовіч, Стеклов, Держинський та багато інших.

Авторка повинна була б знати також, що в органах большевицької державної безпеки (ЧК, ГПУ, НКВД, МВД, МГБ) керівні ролі здебільшого належали людям (якщо їх взагалі можна називати людьми) неросійської національності, а „представникам“ так званих національних меншин: гебреям, лотишам, полякам, грузинам. Але чи значить це, що всі ці народи, з яких вийшла політична гвардія большевизму, ми мали б зарахувати до числа ворогів людства і до своїх національних ворогів?

Навіть знаючи величезні послуги, що їх зробили для большевизму виходці з гебрейського народу, ми не можемо говорити про все гебрейство, як про виплодок пекла. Те саме мусимо сказати й про московський народ, як такий, на відміну від його політичної еліти та її підлабузників, включно з підлабузниками з числа різнонаціональних малоросів, що присмоктались до російського імперського пирога і часто не за страх, а таки за совість, служить тій імперії.

Розуміється, що російський народ, як найчисленіший, творить людську основу ССРСР, як держави; розуміється також,

що він в силу історичної традиції або і в силу інерції йде на службу російської влади (яка б вона не була). Але це не меншою мірою стосується й „національних меншин“, бо вони є „промадянами“ тієї імперії. Але чи значить це, що всі ті народи підтримують большевицький режим; що їх треба ототожнювати з владою, яка мобілізує їх для виконання потрібних їй акцій?

Якщо мова йде про абсолютистські держави, що з них однією була імператорська Росія, а другою є большевицький ССРСР, то ототожнювання інтересів влади й народу необгрунтоване і тому помилкове.

Не вдаючись далі в „філософію“ проблеми взаємозв'язків влади й народу, провідної верстви й народної маси, мусимо визнати, що для нашої визвольної політики така помилка може бути лише шкідливою, бо вона:

а/ здібна відштовхнути у ворожий нам антинаціональний табір чималу частину громадян України — зрусифікованих українців, людей російської крові або подружжя мішаних шлюбів та їх нащадків, або, нарешті, людей, вихованих у дусі національної толеранції, якими є маси різнонаціонального населення ССРСР, що зрівняні між собою большевицьким рабством;

б) перед цивілізованими народами світу така помилка зображує нас як людей не сучасних і просто малописьменних, що не вміють відрізнити правлячої кліки від народу, політичної й культурної еліти — від рядових громадян; вона виставляє нас перед цими народами як расистів, що з ними світ уже мав трагічні порахунки і тепер зазнає труднощів у справах налагоджування приятного співжиття й міжнароднього порозуміння.

Відкидаючи ненависть до російського народу, ми, звичайно, далекі від думки визнавати за ним право господарювати на чужих землях!..

Як же можна уявити собі, ідучи за Галиною Журбою, співжиття націй у нашій вільній багатонаціональній державі?

Очевидно, що це співжиття мало б базуватися на „принципі“ всебічного гноблення національних меншин...

Проте, в іншому місці, говорячи на тему також і міжнаціональних взаємин, ця сама авторка висловлює цілком інші думки — вона пише: „Центральна Рада — цей живловий ви-

яв українського духа й мислення, з його питомим ідеалізмом, з його органічним демократизмом, з його глибокою гуманністю випередила свій вік, може, на століття й залишиться в історії народів як феномен без прикладів у минулому. Пігмеї сучасности, виплід доби тоталізмів, насильства, найцинічнішого людоїдства, — неспроможні збагнути велич ідеалів, піднятих і внесених у державнотворчу програму людьми Центральної Ради. Для пігмеїв сучасности вони, ці ідеали, смішні, абсурдні, але для майбутніх поколінь вселюдського ренесансу, що мусить настати по добі занепаду й знищення, вони стануть зразком і дороговказом.“*

Ми не можемо збагнути, як можна ідеалізм, демократизм та гуманізм Української Центральної Ради, що про них з таким щирим піднесенням пише наша авторка, — погодити з ненавистю до будь-якого народу, як такого, що виразно виявляється із змісту її статті в „Свободі“, і тому опублікування цієї статті схильні розглядати як непорозуміння. Ненависть — велика сила і вона (ненависть) нам потрібна, але її треба вміти належно спрямовувати. Для нас не може бути жодного сумніву, що свою гостру ненависть ми повинні спрямовувати проти московського імперіялізму та його носіїв, незалежно від їх расового походження, — будуть то москалі чи українці, гебреї чи грузини, білоруси чи лотиші і т ін.

Д. Донцов у цій справі пише так: „На мою думку, — Україну не вихитрується, а вибореться національною революцією, не лиш проти большевицького режиму чи російського і м п е р і я л і з м у (підкр. тут і далі — Д.Д.), а проти одержимого розбійницьким духом н а р о д у московського...“**

Тим то, коли він пише: „Нічого так не боїться Москва на Україні, як збройного самостійницького руху, з ч і т к о ю і д е о л о г і є ю, як прапором,“*** то ми можемо сказати: „Ніщо не полегшує так большевикам боротьби проти нашого національно-визвольного руху, як ідеологія, що її проповідує Д. Донцов...“

* Галина Журба „Над Києвом гомін волі”. Збірник „Вільна Україна”, ч14, 1957 р.

** Дмитро Донцов „Московська отрута”, ст 7.

*** Д. Донцов „Московська отрута”, ст. 152.

Таким авторам, як Донцов, та тим, що за ним ідуть, не зашкодило б нагадати слова згадуваного вже великого італійця Джузеппе Мацціні, що його названо апостолом свободи гноблених народів: „Якщо вона (нація — І. С.) погано поводить, якщо вона пригнічує інших, якщо вона виявляє себе носієм несправедливості... вона втрачає право на існування й копає собі яму...”

Очевидно, що ці мудрі слова, ці гуманні думки не меншою мірою стосуються й нації, що лише бореться за с в о е д е р ж а в н е існування.

Не допомагає зрозумінню генези большевизму і не служить справі популяризації нашого доброго імені, а, отже й справі нашої національно-визвольної боротьби твердження, ніби большевизм — органічно московське явище, що є похідною від психології московського народу і його монгольського походження, — як про це пише Є. Маланюк.*** Бо расове походження людности, ми переконані, не має відношення до проблеми виникнення большевизму і тим більше — проблеми нашої визвольної боротьби. Наша сучасність дає багато прикладів того, як большевизм здібний виникати й закорінюватися і серед малих і великих, менше і більше цивілізованих народів.

Чим, зрештою, кращі від большевизму нацизм та фашизм висококультурних народів Західної Європи? Гітлер по приході до влади 1934 року сказав: „Значно більше того, що нас пов'язує, аніж розділяє з большевизмом. Я це завжди зраховув і дав розпорядження негайно приймати комуністів до нашої партії...”

Красномовне й переконливе вияснення!...

У зв'язку з цим ми не можемо обійти мовчанкою справи виховання нашої молоді на еміграції, що, мабуть, їй, а не старшому поколінню, доведеться реалізувати справу визволення нашої батьківщини. У цій ділянці констатуємо незадовільний стан. Велика частина молоді перебуває під впливом недемократичних організацій, що здібні лише духово калічити, а не виховувати молодь. Це — не трагедія, бо основна маса української молоді, що знає справжніх ворогів України і тому знає методи боротьби з ними, — ця маса — там, за залізною заслоною. Але це — велика шкода, що па-

*** Є. Маланюк „До проблеми большевизму”. Вид. ООЧСУ, Нью-Йорк, 1956

тріотична молодь еміграційного СУМ'у та подібних до нього організацій, у відповідних умовах не зможе належно себе використати, бо не знайде спільної мови з молоддю, нині підсоветською.

Але, якщо приглянутись до життя молоді, об'єднаної в демократичних організаціях (вже не говоримо про необ'єднану молодь), то й тут побачимо значні хиби. В об'єднанні Української Демократичної Молоді (ОДУМ) молодь не виховує в собі свідомости й почуття обов'язку перед своєю батьківщиною, не привчається до організованої національно-громадської праці (взяти хоча б майже „блискуче відокремлення“ ОДУМ'у від діяльності Товариств Прихильників УН Республіки). В ОДУМ'і іноді констатуємо також і дефекти в напрямках політично-виховної роботи. Досить переглянути комплекти журналу ОДУМ'у з такими, наприклад, яскравими заголовками статей, як „Шляхом демократичного націоналізму“,* щоб переконатися в цьому.

Іноді в журналі „Молода Україна“ молодим українським читачам підсувають отруйні думки на „доказ“ провини батьків цієї молоді за нашу невдачу в 1917-20 роках. Такі сугестії здібні лише пошкодити справі вивчення молоддю історії свого народу.

Щождо пропаганди націоналізму, навіть його найідеальнішого, найчистішого змісту, то ми переконані, що такою „наукою“ ми не досягнемо потрібної єдності думки еміграційної патріотичної молоді і тієї, що там, під большевизмом. І коли автор згаданої статті уболіває за тим, що „під сучасну пору під термін націоналізму, як під кожне інше суспільно-політичне поняття, підсовують найрізноманітніший зміст від „вегетаріанського“ етнографічного сентименту, в одній крайності, до зоологічно-фашистського джінгоїзму — в іншій крайності,“ то чи не краще було б демократичній молоді не халатися за націоналізм, як позитивне поняття, а виховувати себе в дусі старого, але змістовного п а т р і о т и з м у. Бо українським патріотом може бути кожний громадянин України, а українським націоналістом може стати лише людина української крові і то лише певного ідеологічного спрямування.

* Стаття Ю. Мартинюка. „Молода Україна“, ч. 33, серпень 1956 р. Торонто, Канада.

Термін „націоналізм“ не лише став „заявленою лайкою“, як зазначає автор, але він ріже і буде різати вухо людині, що випробувала на собі націоналізм польський, гітлерівський, а також і большевицько-московський. Те, що в західньому світі термін „націоналізм“ вживається в позитивному розумінні (до речі, в нього вкладається дещо інший зміст), для нас не може бути переконливим хоча б тому, що не все „західне“ ми мусимо приймати безкритично. Це тим більше, що в даному разі мова не про порозуміння з „Заходом“, а про відшукання кращих шляхів до порозуміння з своїм народом за залізною заслоною, що виховується в антинаціоналістичному дусі. А це виховання не може не залишити по собі слідів у масі народу і, зокрема, молоді.

Невисокий рівень політичної культури, коротко кажучи— політичний примітивізм апологетів і прихильників українського націоналізму можна ілюструвати таким прикладом. Еміграційний гуморист Микола Понеділок написав п'єсу на поважну тему примусової репатріації втікачів з-під большевизму під назвою „А ми тую червону калину...“ В ній змальовано надуману, явно нереальну ситуацію, а головного героя п'єси — начальника большевицького репатріаційного табору подано в жанрових тонах. Тому репатріаційний табір, що ним заправляли, очевидно ж, добре вишколені енкаведисти, а щонайменше — добре перевірені й підготовлені для того партійні старшини, — противникам репатріації далось захопити, як то кажуть, голими руками. Це нагадує нам відомого невдачу генерала часів російсько-японської війни 1904-05 років, що обіцяв „шапками закидати“ японців... (Як відомо, в тій війні Росія була скандально бита!). Такою п'єсою, очевидно ж, спрощується й примітивізується тяжка проблема боротьби проти большевизму. А це відповідає теорії й тактиці однієї української еміграційної політичної організації, що справу боротьби за нашу самостійність також примітивізує. Можна розцінювати згадану п'єсу, як агітку — одноденку, але не як солідніший і довготривалий літературний твір. Зачувши такі критичні голоси з приводу п'єси, редакція відомого на еміграції гиготуна „Лиса Мики-

ти" вирішує дати відсіч „критиканам“. У ч. з 20 Грудня 1955 року вона друкує таку ультрапатріотичну річ: „в Т..... хотіли земляки злінчувати Миколу Понеділка за те, що він запродався галичанам і назвав свою п'єсу „А ми тую черво-ну калину...“ замість „Гей, тачанка“...

Нас у даному разі не цікавить донос, що міститься в пода-ному микитиному „творі“, бо донос у вільній Америці для невинних не страшний. Ми звертаємо увагу на „дух“ самого „твору“, що є породженням політичного, а може й не тіль-ки політичного, примітивізму, на жаль багатьох навіть про-відних людей з нашої „галицької волости“.

Тим то, мабуть, не безпідставно галичанин д-р М. Шлем-кевич свою цінну й цікаву книжку „Галичанство“ закінчує таким сумним акордом: „В службовій ролі галичанство здо-бувало собі — хай не любов, але пошану й признання всієї України. Сьогодні часто, до розпуки часто, відчуваємо ос-новну зміну: ім'я галичанина, що колись отвирало двері до-вір'я, тепер насторожує. Нас не то не люблять, нас і не по-важають“...*

Ми, з свого боку, можемо сказати: „На жаль — це так. Бо, не рахуючи малих винятків, де ж є ті чисельні профе-сори, доктори, меценаси, магістри, директори і ін. - виход-ці з Галичини, що не подають свого голосу в дні, коли бує всеміграційна українська анархія? Де їхня національ-но-державницька конструктивна думка? Де їхнє батьків-ське слово, звернене до збаламучених „хлопців“? Чому во-ни не завдадуть собі труда подумати над тим, як вони змо-гли б краще прислужитися нашій національно-визвольній справі; як духово наблизитись до реальної, а не уявної Ук-раїни?..“

Вони мовчать, хоч і знають слова мудреця, що сказав: „Мовчанка — добродійство рабів“; нею схвалюються, як будуючі, так і руйнуючі, акти..

Характерним відгуком на „Галичанство“ М. Шлемкевича є стаття І. Кедрина. Зазначивши, що „...сьогодні в советській соборній неволі не існує різниць ні духа, ні мови, ні ба-жань“, автор в кінці статті твердить, що „...нинішній бій за

* М. Шлемкевич „Галичанство“. Вид. „Життя і мислі“. Нью-Йорк — То-ронто.1956р.

соборність українського духа є вже властиво боєм з духами минулого“... *

З таким твердженням можна було б погодитись, але тільки в тому разі, якщо б прийняти тезу: „Край — усе, еміграція ніщо“..., тезу, що її, як ми вже вказували, одна еміграційна політична група поклала в основу міжпартійної боротьби, що реклямується як національно-визвольна боротьба...

Політична еміграція, що складається з матеріально ожебраних утікачів та вигнанців з рідного краю, для ефективного використання себе, як політично-організаційного чинника, у своїх взаєминах з вільними державами світу — ворогами спільного ворога — большевизму, має моральне право для своєї праці користуватись матеріальною допомогою цих держав. Навіть більше — еміграція повніше використала б себе, коли б вона, маючи таку допомогу, змогла у відповідний момент виставити на фронт антибольшевицької боротьби загони своїх бійців (у тому — й військових). Взагалі взаємини еміграції з чужинецькими чинниками можуть мати характер контрактів у ділянках економіки, технічних консультацій і т. д. аж до концесій чужинним державам у цих галузях, з тим, звичайно, що такі контракти не будуть іти в розріз з державною суверенністю народу, а зате будуть доброю допомогою, як у процесі визвольної боротьби, так і в період відбудови й розбудови нашого державно-економічного життя.

Ми знаємо, що вороже наставлений до справи української державности читач такі міркування назве зрадництвом, запродавством і т. ін. Відповідаємо — якщо він має вуха, щоб слухати: „Москва триста років безкоштовно й безконтрольно тягне з України її матеріяльні добра та навіть і людей українського роду перехрищує в свою національну віру. Такого роду грабунок-найганебніший з боку Москви і найтрагічніший для України. Тим то навіть найменш вигідні договірні взаємини з будь-ким, якщо вони можуть служити справі визволення України з колоніяльної залежності — незрівняно вигідніші, аніж перебування України в московській неволі.“

Одначе зараз же мусимо підкреслити, що одержання сторонньої допомоги і використання її повинно провадитись організовано. Право одержувати таку допомогу повинен

* І. Кедрич „Бій за соборність українського духа“. „Свобода“, 10. 4. 1957 р.

мати загально-національний визвольний центр і при тому, звичайно, — лише один, а не два чи й більше.. Таке саме право, моральне й політичне, мають організації культурно-освітнього й допомогового характеру. Зате рішучого осуду заслуговують окремі політичні організації, якщо вони фінансуються з чужих джерел. Бож чи треба говорити, що така практика може підсилювати шкідливий антагонізм та недовір'я, що, на жаль, і без того існують, поміж окремими політичними організаціями на території, а в певних умовах може штовхнути їх у прірву національного зрадництва.

Отже, в цій справі українські націоналісти мусять бути особливо чуйними.

В И С Н О В К И

Політична еволюція большевизму і його цитаделі — ССРСР у бік демолібералізму, що могла б створити ґрунт для нашого національного визволення, чи хоча б полегшення умов боротьби за нього, рівнозначна політичному крахові большевизму, на що большевицька кліка добровільно не піде. Мріяти про таку можливість можуть тільки необізнані з суттю большевизму та гоголівські Манілови.

Незнаний в історії людства своєю жорстокістю терористично-поліційний режим, досконало зорганізований чисельним та міцно злютованим новітнім російським дворянством під назвою комуністичної партії, — виключає можливість успішної революції в ССРСР (принаймні без зовнішнього дієвого втручання). Ми знаємо, що квиток комуніста чи комсомольця в ССРСР багатьом з його носіїв муляє в кишені.. Але ми знаємо також, що той квиток прив'язує й зобов'язує. Не перебільшуючи сили большевизму, ми бачимо його поступ у слабості й безпорадності вільного світу з його вірою в політичну еволюцію большевизму, чи в революцію проти большевицького режиму, як також і в надії лише на оборонні заходи проти нього.

Мадярські революційні події кінця 1956 року з їх, натурально, сумним фіналом на довгі роки відбили охоту у підсоветських народів до протибольшевицьких виступів. Тим більше, як пише один із недавніх діячів ОУН(р), а нині ідеолог української революційної демократії,.....,питання української національної революції сьогодні стає, власне, питан-

ням інтернаціональної протикомуністичної революції на сході Європи. “ І далі: „...лишається тільки один реально можливий варіант такої успішної (підкр. — В.І.Г.) революції — це вибух її на тлі глобального зудару двох विशальных сил цілого сучасного світу.“*

Світ прагне миру, при тому небольшевицький — із широкого бажання, а большевицький — із страху втратити владу над мало не половиною земної кулі та з потреби мати перепочинок перед дальшим наступом на вільний світ. Одночасно обидва світи неймовірно озброюються. Але „в житті народів наступають моменти, коли зброя починає сама стріляти“ (Клявзевіц). І хоч ці слова були сказані вже давно, але немає підстав відкидати їх значення й для наших днів.

Так чи інакше, але світова політична, а може й воєнна криза — неминуча. Прискоренню її розв'язання сприятиме всебічний (політичний, економічний - згадаймо хоча б советський демпінг тридцятих років, — а може й воєнний натиск большевицького блоку держав на держави вільного світу.

Численні факти сучасного політичного життя дають підстави твердити, що час працює на большевизм. І від цього, хоч як це прикро, вільний світ не може й не повинен відмахуватись. А ми — політичні емігранти, не маємо права змішувати завдання пропаганди з завданнями політики.

Не нам, політичним емігрантам, судилося виконати найпочеснішу й найгуманнішу місію визволення нашої батьківщини з пазурів кривавого окупанта, бо великі світові події, що єдині можуть відкрити перспективи для цього, відсунуто надалеко вперед. Та... рано чи пізно, але „час розплати“ з нашим лютим ворогом прийде, бо ми тепер не самі: з нами — цілий вільний світ, що не хоче попасти під залізну п'яту червоних деспотів. І тоді настане час, що й наша батьківщина, як рівний з рівним „засяде у народів вільним колі“ (І. Франко).

Але для цього ми, „не забуваючи про меч“ (С. Петлюра), мусимо працювати. Історія, даючи нам для цього час, разом із тим дає можливість і зобов'язує використати наші глибокі знання большевизму і всякого іншого роду московського імперіалізму та наш великий досвід боротьби з ним, щоб

* В. І. Гришко „Україна сьогодні і ми“, ст. 38, вид. „Молода Україна“, Торонто — Нью-Йорк, 1954 р.

служити цій справі, як тепер, так і в майбутній, зміненій, ситуації.

Праця наша мусить полягати, може, в першу чергу в нашій участі в спільній боротьбі проти спільного на даному етапі ворога. Але, натурально, масштаби й інтенсивність, а тому й ефективність нашої праці буде залежати від тих, з ким ми готові йти, від їхньої готовості йти назустріч нашим національним прагненням; бо принцип „непередрішенства“ наших антибольшевицьких однодумців, що „анулює“ наші державні акти 22-го січня 1918 й 1919 років, нас не може задовольнити.

З усього цього повинні виникати напрямки й зміст нашої роботи у вільному світі. Ми повинні:

а/ Вияснювати народам вільного світу наші справедливі національні прагнення й виразно, помірковано й одностайно їх формулювати.

Констатуємо, що великі держави світу не розуміють і не доцінюють значення визвольної боротьби поневолених народів, не усвідомлюють для самих себе й для світового спокою загрози з боку імперіялістичної Москви. Тому наша політична еміграція не виконала б свого обов'язку, якщо б, замість дешевої писанини наших „еміграційних революціонерів“, а також бутафорних маніфестацій з „ряженими“ гетьманами тощо, не спромоглася на солідну пропагандивну акцію у вільному світі. Найприступнішим засобом для цього є для нас друковане слово. Даймо його зрозумілою для тих народів мовою! Складімо наші трудові зусилля й засоби й даймо світові капітальну працю на тему „Історія московського імперіялізму“! Зорганізуймо для цього штаб з наших науковців (істориків, соціологів, економістів, літератів і так д.) і створімо для них відповідні умови праці. Закличмо наші наукові установи стати ближче до конкретних потреб визвольної боротьби, до праці над узасадненням її проблематики! Бо без вільної нашої держави не буде й нашої науки.

б/ Найв'язувати контакти й організувати співпрацю з народами вільного світу, як на спільній базі боротьби з большевизмом, так і з російським імперіялізмом взагалі та в межах, припустимих з нашого національного погляду, входити з ними в політичні й господарські стосунки.

В справі „неодмінної“ нашої орієнтації ми не можемо по-

годитися з Д. Донцовим, що пише: „Тою силою, на яку ми маємо спертися, є так званий імперіялізм (?) європейських держав, оскільки його напрямок покривається з напрямком нашої політики.“* Бо наша визвольна ідея — суттю своєю прогресивна, що, до речі, суперечить ідеології Д. Донцова. Щождо імперіялізму, то ми не знаємо, коли й де він був прогресивним явищем... Тим то, в державах-метрополіях ми повинні контактуватися в першу чергу з людьми й організаціями, що стоять на плятформі принципового антиімперіялізму й антиколоніялізму.

в/ Бути готовими до співпраці з світом та до співжиття з нашими державними сусідами, без чого неможливий спокій, що його прагнуть усі народи світу.

В цій ділянці може найбільша увага має бути звернена на зміцнення й удосконалення взаємин з представництвами народів, що входять до Ліги Визволення Народів ССРСР (Паризький Бльок). Поруч із проблемами безпосередньої боротьби проти большевизму (можливо в спілці з вільними представництвами держав— сателітів ССРСР) Ліга мала б уже тепер більш-менш конкретно підійти до опрацювання концепції впорядкування післябольшевицького світу. Ця концепція мала бути побудована на тверезих політичних основах, що враховують бажання народів відповідних майбутніх вільних держав мирно співжити зі своїми сусідами. Цей момент має бути особливо підкреслений, бо він свідчатиме про добру волю з боку нині поневолених московським імперіялізмом народів жити добросусідським життям і при цьому не лише між собою, але й з народом, що його іменем називалась імперія. Така політика вибиватиме козирі з рук оборонців московського імперіялізму різних забарвлень, що залякують, як народи ССРСР, так і вільний світ, що може стати упорядником цілого світу, перманентною війною між народами ССРСР, а це безсумнівно може відштовхнути тих і других від ідеї розчленовання Російської імперії.

В справі спірних територіяльних проблем концепція повинна передбачати максимальні обабічні компроміси (взаємне переселення людности, взаємні матеріальні й фінансові компенсації, тимчасове полагодження спірних питань тощо). І тут ми не пішли б так далеко, як Д. Донцов, що пише: „В ім'я цієї засади (політичної непідлеглиости — І.С.) на дру-

* Д. Донцов „Підстави нашої політики”, ст. 97.

гий плян відсувається.. примат територіального з'єднання всіх частин нації.“**

Ці і подібні до них проблеми мали б бути в центрі уваги нашого визвольного Центру (замість маніфестацій, на жаль, лише зовнішньої нашої єдності).

г/ Але всі наші зусилля можуть зійти нанівець, якщо ми зігноруємо наш народ, що йому, зрештою, буде належати вирішальна роля, як у визначенні нашого національно-політичного кредо, так і в боротьбі за його реалізацію. Тим то, формулюючи принципи нашої політики, зокрема в ділянці соціально-економічній, ми мусимо чутко прислухатись до голосу того народу, що в політичній тюрмі під назвою ССРСР зазнає нині безправства й тяжких матеріальних злиднів. Цей „голос“ уже давно висловив наш геніальний знавець народніх дум і прагнень Тарас Шевченко словами: „Без холопа і без пана“... До цих слів у наш час доводиться додавати „і без вождя — диктатора“...

Принципи тієї політики, що їх свого часу задекларувала Українська Національна Рада, як наш екзильний парламентар, в потрібний момент вона мусить без вагань конкретизувати й реалізувати в душі потреб і довгожданих бажань народніх мас.

Колишній соціаліст Д. Донцов на цю тему пише так: „Рівно ж не сміється жертвувати політичним ідеалом в ім'я „соціальної справедливості“.*

Він у цій справі готовий обмежитись поетичною фразеологією, про що пише так: „Візьмім нашу поезію резистансу. Там маса елементів, з яких можна було б створити дуже чіткі „позиції визвольного руху“. Є там свідомість, що над нами стоїть Боже провидіння; що вони (борці) борються за „святу правду Божу“, свідомі, що Божий Дух вогнем злетів на них. Уявляють вони себе окремою верствою оборонців нації, новими „лицарями січовими“, мріють про воскреслу „давню славу“.** І т. д. І т. д.

Не маючи наміру заперечувати ролі поезії в визвольній боротьбі, особливо для бійців на фронті, ми, одначе, мусимо підкреслити, що поетичні гасла абсолютно не достатні для нашого народу, щоб підняти його проти свого ворога. Навіть більше, ми маємо підстави твердити, що й такі

** Д. Донцов „Підстави нашої політики”, ст. 104.

* Д. Донцов Там таки ж, ст. 104.

*** Д. Донцов „Московська отрута”, ст. 164-165.

гзсла, як „Передовсім — держава“, „соціяльна справедливість“ і т.д., не можуть імпонувати нашому народові, бо рядовій людині, що знає лише „філософію плуга та молота“, нелегко дається розуміння абстрактних понять,— вона мислить конкретними категоріями і тільки з ними до неї треба й іти. Нехай звучить дещо вульгарно думка військового теоретика і психолога мас, що сказав: „Бойовість солдата йде від шлунка“, але вона, ця думка, психологічно обґрунтована. І хоч демократична частина нашої еміграції не має наміру узурпувати прав народу, як суверена своєї вільної держави, то вже самі політичні тенденції, чи тим більше, політичні кроки зорганізованої політичної еміграції, будуть здібні або принадувати, або відштовхувати маси і при тому не лише від нашого національно - визвольного руху, але й від самої ідеї української державности. Це ми мали сумну нагоду констатувати в дні нашої національної революції 1917-20 років, коли реакційно - терористичний гетьмансько-білогвардійський режим маси ототожнювали з „самостійною Україною“...

г/ Для піднесення ефективности своєї праці українська політична еміграція повинна діяти сконсолідовано. Говорячи про консолідацію політичних організацій, ми маємо на увазі таке узгіднення їх поглядів на принципові й тактичні питання, що творило б основу для конструктивної праці в рямах єдиного національно - визвольного фронту. Щоб не бути політичними безбатченками ми мусимо говорити про консолідацію лише навколо Державного Центру Української Народньої Республіки, що його органи мали б бути побудовані за принципом ідеологічної й політичної однозгідности.

Але такої однозгідности у нас нема і при наявності організацій тоталітарного, авторитарного та реставраторського типу і бути не може.

Отже, на нашу „еретичну“ думку:

Консолідація не буде здійснена, аж поки наші націоналісти й монархісти не зревідують своєї думки про відділення УНРади від Державного Центру УНРеспубліки, що є демократичною установою. Про свої наміри повісити УНРаду в безповітряному просторі недвозначно писав один з лідерів ОУН у попередній 4-ої Сесії УНРади.*

* О. Бойдунник „4 Сесія УНРади і консолідація“. „Свобода“, 16-2-1957р.

Консолідація не буде можлива, аж поки націоналісти не перестануть розглядати Д. Ц. УНРеспубліки, як рівнорядний з ОУНОм політичний чинник, про що виразно заявляє лідер ОУНу п. Андрій Мельник.** Складається враження, що п. Мельник готовий до сепаратної політики (наслідуючи своїх безславних попередників з кінця 1919 року..).

Коротко кажучи: консолідація не буде можлива, аж поки націоналісти не зречуться своїх ідеологічних і тактичних засад — тоталітаризму й вождівства, бо саме ці засади стоять їм на перешкоді „бути готовими“ (вживаючи виразу Укр. Інформ. Бюра***) до співпраці з іншими українськими політичними організаціями.

Ми констатуємо, що від дня постановня в Галичині у 30-х роках ОУН'у і по цей день — миру і дружньої співпраці, як би то мало б бути між однаково гнаними, — не було. Теперішня поведінка націоналістів не дає підстав для оптимізму.

Не легко також уявити собі можливість консолідації з людьми, що сповідують „віру“ Липинського..

Натуральним наслідком намагань відірвати УНРаду від Державного Центру УНР і тим самим перевести цілий організований самостійницький рух на антидемократичні рейки, як відомо, було те, що стійкість демократичної частини УНРади, підтриманої громадянством, змусила ОУН покинути УНРаду.

Виникає питання, чи варто взагалі так багато уваги приділяти заходам у справі завершення консолідації політичних груп, якщо б навіть вірити в можливість її реалізації?

Ми переконані в протилежному, бо вважаємо, що ми повинні дбати про духовий альянс з нашим народом на батьківщині, а не про організаційний альянс з „духами минулого“... (І. Мазепа). Разом з тим цією тактикою скоріше можна досягти, якщо не „усучаснення“ наших недемократичних організацій, то, принаймні, відірвати від них тверезіші елементи.

І чим скоріше й глибше наша демократія усвідомить це, тим більше вона спричиниться до ліквідації туману, що в його атмосфері тіннями блукає наша еміграція.

** Див, напр., статтю „Полк. А. Мельник про актуальні проблеми української політики“. „Свобода“. 11 Липня 1957р.

*** „Бюлетень Укр. Інформ. Бюра“ з 30 Січня 1957р.

При всьому цьому політичні організації демократичного табору повинні вказати належне місце тим політичним діячам і організаціям свого табору, що своєю діяльністю спихають нашу політику на платформу просвітянства минулого сторіччя, що, поза всім іншим, дає поживу нашим націоналістам.

Виправлення помилок:

стор.	рядок	надруковано:	треба:
5	13 зори	грізно	різко
9	3 зг.	хоче	хочуть
9	4 знизу	пступу	поступу
15	10 зн.	Полтоваю	Полтавою
22	5 зг.	але офіцерів	але й офіцерів
22	18 зг.	говорий	готовий
32	16 зн. після слова „вояка“ пропущено слова: загнути для свого краю. Це неправда. Першим обов'язком вояка... і т. д. !		
32	8 зн.	зупинимось	зупинились
54	15зн.	(літо 1917 р. — С.П.)	(літо 1917 р — І.С.)
53	примітка	„Лист Головного Отамана...“ належить до сторінки 52	
58	примітка	„Вячеслав Липинський...“ належить до ст. 57.	

